

# TRIBUNA

REDACȚIA  
Arad, Deák Ferencz-u. Nr. 20.

ABONAMENTUL  
pentru Austro-Ungaria:  
pe un an ..... 20 cor.  
pe 3 an ..... 10 cor.  
pe 6 an ..... 5 cor.  
pe o lună ..... 2 cor.  
N-ri de Duminică pe an 4 cor.  
Pentru România și străinătate pe an  
40 franci.

Manuscrise nu se înapoiază.

ADMINISTRAȚIA  
Arad, Deák Ferencz-u. Nr. 20.

INSERTIUNILE:  
de un șir garmond: prima dată 14  
bani; a doua oară 12 bani; a treia  
oară 8 b. de fiecare publicație.

Atât abonamentele, cât și inserți-  
unile sunt a se plăti înainte în Arad.

Telefon pentru oraș și comitatul

Scrisori nebrucate nu se primesc

## In apărare.

Mai în jos publicăm, vorbirea pe care a ținut-o, la Budapesta, înalt Preasfinția Sa Metropolitul Mețianu, cu prilejul discuțiilor ce s'au urinat în sinul anchetei chemate de ministrul Berzeviczy să se rotească asupra planului său de schimbare a legilor școlare.

Primejdia o știm deja cu toții: stăpânirea ungurească vrea să pună mâna pe școlile noastre, vrea să desființeze o lege în care ni-se chează dreptul de a fi noi stăpâni pe școlile ridicate din sărăcia noastră și susținute, cu multă jertfă, din avutul nostru... Ear norocul Românilor atâtă mai este: *când dă primejdie mare peste noi, toți suntem una!* Dela vlădică până la opincă. Foile toate au scris în același chip: chemând poporul întreg la luptă de apărare a scumpelor noastre așezăminte. *Și mai ales intru apărarea dulceli noastre limbi.* Pentru-că dacă ajunge stăpânirea ungurească să intrupeze ce și-a pus în gând: ca în școlile românești limba românească să fie numai a cincina roată la car și totul să se învețe într'o limbă străină pentru copii, asta ar însemna că zadarnic ne-am trudi să dăm pentru școli, căci într'insele pentru neam puțin îmbucurător se învață...

D'aceea, înțelegând primejdia, bătrânul mitropolit dela Sibiu alergat-a cu o grabă de tiner la Budapesta și acolo, în mijlocul atâtor năzdrăvani unguri, cari și din petri ar voi să facă Unguri, cu înțelepciunea ce-i ședea bine unui moșneag încărunit în afacerile obștești, cu bărbăția ce este o înaltă datorie pentru păstorul pus pază asupra poporului, cu căldura ce trebuie să dea putere ori și căruț Român iubitor de neam, a *apărat drepturile bisericii și școlilor române.* I-a spus ministrului și celorlalți Unguri că lucru fără rost este când așa, în ruptul capului și cu o ușurință de neiertat, vrea să aducă o lege care trage dungă peste legi aduse la 1848 și 1868, când mai marit țerii și cei mai înțelepți Unguri au căutat să pună temelie unei împreună viețuirii cu celelalte neamuri, învoindu-se și înscriind în lege dreptul acestora de a-și crește fi în frica lui D-zeu, în dragostea pentru tot ce este strămoșesc și în aceeași vreme și pentru țeară.

A dovedit că voind să facă o lege nouă, ministrul calcă o lege veche bună. A arătat, mai presus de toate, că *ministrul ținteste nu la ceea-ce este chemarea școlii: să-i învețe pe copii carte, să le dea astfel o armă în lupta grea a vieții*, ci ministrul tinde numai să-i învețe pe copii ungurește, parcă atâtă-i destul pentru înlăturarea greutăților ce în-timpină omul în viață...

Adevărurile crude spuse de I. P. S. Sa l-a usturat rău pe svinturații ajunsți, din nenorocire pentru noi, în fruntea afacerilor țerii. Unul, *Olcicsányi*, l-a strigat furios, ear altul, *Komjathy*, kossuthist îndrăcit, s'a obrăznicit să strige că «limba nației ungurești este ceea-ce-i dă domnul (mitropolit) pâne»... Ca și când mitropolitii și episcopii nostri ar trăi din mila Ungurilor, ear nu din hărnicia neamului românesc!

Dar metropolitul român nu s'a speriat, ci a urmat să le spună buchile, ridicându-se cu putere îndeosebi împotriva învinuirii că în țeara asta s'ar găsi popoare cari nu și-ar iubi vatra străbună, ci patrioții buni ar fi numai Ungurii: s'a ridicat d'asemeni împotriva faptului că în planul de lege ni-se zice nu *Români*, ci — Valahi. Disprețul acesta din partea unui ministru secătură într'adevăr te face să și-se urce sângele în obraz...

Și-au stat domni aceia mari fără graiu când bătrânul mitropolit român le-a aruncat în obraz toate fărădelegile ce vrea să facă ministrul și tovarășii lui.

*Nu se vor opri însă păstorii bisericii române numai la atâtă.* Nu, ci se vor înfățișa și la M. Sa Impăratul, arătându-i *îngrijorarea lor și a întreg neamului românesc.*

Pentru-că odată cu capul nu ne dăm învinsi. Vom aduce aminte M. Sale cum de veacuri Români au fost nu numai iubitori de țeară, dar și credincioși Tronului, pe care l'au apărat și pe câmpul de luptă, împotriva atâtor dușmani, și în țeară, când șovinistii părinți ai năbădăioșilor stăpânitori de azi întoarseră totul cu fundul în sus și la Dobrișin, sub Kossuth, detronaseră înalta familie domnitoare... Suntem deci vrednici de tot scutul tronului și cel puțin vrednici de cruțare ear nu să fim dați pradă câtor-va desmetici cari nu-și dau seamă de ceea-ce fac.

Mitropolitii și episcopii români se vor duce la M. Sa, ca la un bun părinte, cu toată hula ce aruncă asupra lor foile ungurești. Să nu le pese de ceea-ce scriu vrăjmașii, ci de inima lor românească să asculte și să se gândească la *ceea-ce au făcut și înaintașii lor, cari în vremuri de restriște la tron au căutat sprigin.* Sub scutul tronului am trăit și am scăpat cu viață pe vremea iobăgiei... Să fie oare azi, în vremea de lumină și deșteptare a popoarelor, un scut mai slab și *puterea s-o aibă numai cei-ce îndrăznesc — totul?* Cei cari fiind-că nu li-s'a dat comanda în oștire, acum vor să comande în școlile celorlalte neamuri?

Ori-ce ar fi, noi să fim gata de apărare. Nu vom peri atunci și chiar dacă am perde ceva, *ne rămâne dreptul luptei de redobândire a bunurilor ce ni-se i-au cu silă.*

## Vorbirea Metropolitului Mețianu

rostită în ședința dela 27 Maiu st. n. a anchetei ministeriale conchiemată în cestiunea reformei școlare.

*Excelența Voastră Domnule Ministru!  
Mult onorată anchetă!*

Din considerare la vârsta mea înaintată, nu mai puțin pentru încunjurarea eventualelor neînțelegeri și restălmăcirii, binevoii, vă rog, a permite, ca observările, ce am ale face să le pot preda în firul notițelor mele scrise.

Când, mult onorată anchetă, în virtutea poziției și a chemării mele, conform înalțelor datorințe, ce le am, mă pregătesc a-mi face observările referitoare la cestiunea ce ne preocupă, o fac în reprezentanța bisericii răsăritene ortodoxe române, care biserica a înființat și susține aproape 2000 de școale, care în edificiile școlare și pentru prevederea aceloră cu cele trebuincioase a investit milioane, și care în raport cu starea materială a poporului pentru susținerea școlilor an de an contribuie cu sume enorme.

O fac mai departe ca fiu credincios al patriei, care ași dori, ca bunăînțelegerea frățescă atât de mult trebuitoare între diferitele popoare ale țerii să o vedă neclintit stabilită și asigurată pentru toate timpurile.

Trebue să declar însă înainte de toate, că observările ce volu face, nu vor exhausta obiectul cu desăvârșire și nici nu se vor putea estinde la toate acele părți ale proiectului de sub întrebare, cari, după modesta mea părere, sunt de excepțional, căci — durere — acel proiect numai cu câte-va zile înainte de aceasta mi-s'a comunicat, tot odată am primit invitarea la această anchetă, și astfel studiarea temeinică a acelui proiect peste tot a acelei afaceri atât de importante, pentru mine a fost o imposibilitate fizică.

Dar cu toate acestea în preseara acelei zile mari și de adînc înțeles în care cu aproape 1900 de ani înainte de aceasta Domnul cu puterea Sfântului Său Duch a trimis în lume pe Apostolii Săi, ca tuturor oamenilor să le propovăduiască cuvântul pe limba lor proprie, eată cu mulțumită bucuros ascultând invitarea Excelenței Sale, am venit în mijlocul Domniilor Voastre, ca față de proiectul de lege, ce ne stă înainte să dau în general expresiune temerilor mele isvorite din sentimentul meu religios și din cel mai curat patriotism.

Îmi susțin de altfel dreptul, ca observările mele mai amănunțite și meritoriale să le subștern mai târziu în scris Excelen-

tei Sale Domnului Ministru spre binevoitoare luare în considerare.

Înainte de ce ași trece la însuși proiectul de lege, Vă rog să-mi permiteți a face câte-va scurte reflexiuni referitoare la unele expresii aflătoare în motivarea proiectului.

Motivarea proiectului susține că nu este de lipsă și nu ar fi nici motivat, ca, comunele și confesiunile patriotice să fie lipsite de dreptul lor de a înființa și a susține școli.

Declarațiunea aceasta indirect conține în sine constatarea, că în patria noastră ar putea să existe și confesiuni nepatriotice.

Adânc întristat am cetit aceste cuvinte ale motivării, mult onorată anchetă, căci eu unul nu pot crede, că în această țară ar putea să existe și vre-o confesiune nepatriotică și fiind-că în special credincioșii bisericii mele consideră iubirea patriei între cele dintâiu virtuți și astfel o urmează.

Și să mi-se ierte sensibilitatea, mult Stimaților Domni, când nu pot să trec cu vederea aceea — de bună seamă neintenționată — greșală a motivării, că pe fiii români ai acestei țări consecvent îi numesc «valahi», deși toate legile în vigoare ale patriei noastre cunosc numai «popor român», nu «popor valah.»

Nu pentru aceea amintesc momentul acesta, că doară însuși cuvântul «valah» ar cuprinde în sine vre-o dejosire, ci numai pentru-că această abatere dela usul sancționat prin lege ar putea ușor să producă neînțelegeri și îngrijiri neintemeiate.

Trecând acum la însuși proiectul din întrebare, înainte de toate trebuie să dau expresiune convingerii mele că acest proiect de lege cu desăvârșire scoate afacerea școlară din cercul de competență al autonomiilor profesionale și nu le lasă confesiunilor de cât numai datorința, să contribuie și dânselor materialicește la susținerea școlilor elementare. Prin aceasta se scoate din vigoare nu numai §-ul 8 al art. de lege XX din 1848, dar chiar și §-ul 3 al legii fundamentale art. IX din 1868, care declară, că credincioșii greco-orientali sunt îndreptățiți a dispune independent în afacerile lor școlare.

Și Domniile Voastre, mult stimaților domni, prea bine știți, că amintitele legi fundamentale ale țării le-au alcătuit astfel

de bărbați de stat maghiari, cari sunt recunoscuți de geniali în istoria țării și cari mai pre sus de toate iubindu-și patria au socotit, că pentru alte multe sute de ani pun temelie desvoltării fericite a acestei țări prin aceea că au creat posibilitatea înțelegerii frățesti între diferitele neamuri și confesiuni conlocuitoare, precum și posibilitatea nobilei emulări întru răspândirea culturii adevărate; și astfel eu cred, că mijloacele fericirii patriei la micșorează acela care vatămă sus laudatele legi fundamentale ale țării.

În decursul multor sute de ani școlile confesiunilor singure au propagat cultura, au isvorit iubirea patriei, și mai vârtos istoria statului nostru dovedește, că autonomiile profesionale nu au slăbit, ci au întărit patria. Chiar în zilele noastre acest sfânt interes pretinde și autonomia credincioșilor romano-catolici din patria noastră.

Nu sunt așa dară numai fără scop, dar sunt de-a dreptul păgubitoare acele dispozițiuni ale proiectului de lege, cari i-au din mâinile confesiunilor afacerilor disciplinare, precum și instituirea învățătorilor, — și drept aceea adresez Escelenției Sale domnului ministru de culte și instrucțiune publică rugarea, binevoiască chiar și din acest punct de vedere să retragă proiectul de față și la compunerea unui eventual nou proiect să binevoiască a lua în dreaptă considerare aceste observări.

Dar și de altfel proiectul de sub întrebare se află în contrarietate cu principiile fundamentale ale științei pedagogice atunci când nu stăpânește ca țintă finală a școlii aceea măsură a culturii generale omenesti, care este potrivită a da patriei cetățeni religioși, morali, cinstiti și folositori, ci îi pune ca scop învățarea desăvârșită a unei limbi, în cazul de față învățarea limbii ungurești.

Nu o zic aceasta din antipatie cătră limba ungurească, care limbă și astăzi cu multă sirguintă se învață în școlile mele populare, dar o zic din iubire cătră adevăr, și în privința aceasta mă provoc la cei mai de frunte pedagogi maghiari, cari de bună seamă vor justifica punctul meu de vedere că adecă instrucțiunea elementară nu se poate face cu reson în altă limbă decât numai în limba maternă a școlarilor, ceea-ce se adevărește de altfel și prin §-ul 58 al art. de lege XXXVIII din 1868, care dispune,

că în școlile elementare fiecare elev să fie instruit în limba sa maternă.

Pedagogicește și didacticește este, Onorată anchetă, imposibilitate să declari prin lege, că limba de propunere în cutare școală elementară să fie spre pildă cea românească, dar scopul școlii să fie acela, ca elevii instruiți românește să-și însușească cu desăvârșire limba maghiară.

Acest contrast pedagogicește imposibil dovedește, că la compunerea proiectului din întrebare, nu a servit ca îndreptar știința pedagogică întemeiată pe adevărurile vecinice, ci considerațiuni de altă natură. Cu întristare am esperiat aceasta, Stimaților domni, căci după modesta mea părere, cel ce pune creșterii alte scopuri, decum le pretinde rațiunea spriginită de știința dobândită prin experiențele veacurilor, acela vatămă legile vecinice ale firii, și aceasta în totdeauna amar se răsbună.

Nu a fost și nici nu poate să fie popor în lumea aceasta, care să vorbească desăvârșit două limbi. Indivizi pot să vorbească perfect două, ori chiar mai multe limbi, dar popor cu două limbi nu cunoaște istoria neamurilor;

Nu mă tem eu, că în urma acestui proiect de lege națiunea mea va peri, căci eată, chiar motivarea proiectului ne spune, cum în școlile Irlandei sute de ani a stăpânit limba engleză și poporul irlandez totuși n'a perit, ci mai vârtos acest mititel popor cu o statornicie aproape fără păreche în istoria omenimei se luptă pentru naționalitatea sa cu cea mai mare putere politică din lume și această putere de lumi cuceritoare nu este în stare să nimicească naționalitatea poporului irlandez.

Școala numai luminează poporul, nu-l nimicește.

Nu mă tem eu așa-dară, că în urma acestui proiect de lege națiunea mea va peri, dar nutresc dureroase temeri pentru fericirea patriei iubite, și așa cu insistență Vă rog Stimaților Domni, îmbrăcați teara în haina iubirii frățesti între popoare, și fericirea ei va prospera.

Dar din acest defect pedagogic al proiectului din întrebare se naște o altă greșală pedagogică mai mare, pe care nu poate să nu o recunoască fie care om, care s'a ocu-

## O caracteristică a regelui Carol I.

De  
Mite Kremnitz.

Se întâmplă de multe ori să vezi scurgându-se o vieță în chip minunat ca într-o poveste, dar rar se întâmplă ca vieța unui om să stea în nepotrivire cu toate ale firei sale.

Chiar și unul dintre cei mai mari filosofi ai neamului german se indoiește dacă poate într'a-devăr „să ființeze o desăvârșită lipsă de măsură între caracterul și soarta unui om“.

Dar dacă urmărești vieța regelui Carol din România și l-o alături înclinărilor și destoiniciilor Sale, îți vine să crezi că între fire și ursită e într'a-devăr cu puțință o desăvârșită nepotrivire, ba, ești ispitit chiar să crezi că o mare parte ale nepilduitelor fapte ce le-a săvârșit regele sunt cășunate tocmai de nepotrivirea asta.

Vieța Sa, așa cum o vezi, și firea-i din naștere stau împotrivate una alteia ca Răsăritul cu Apusul. Ea n'a putut să-i schimbe caracterul care e ca și cioplit din piatră. Din sine însuși s'a desvoltat caracterul acesta, ear împrejurările vieții n'au putut să-i abată direcțiunea decât foarte puțin, să îl prefacă însă cu totul n'au putut nici odată.

Toate înclinările regelui, L'au ținut legat de cele apucate din strămoși, toate pornirile Sale își au rădăcina în tradițiune.

Și cu toate acestea, El a fost scos din obicinuitul drum al fiilor de prinți și a fost chemat să facă o parte nouă, după ale sale puteri, într-o țară necunoscută. În mijlocul unui popor deprins cu schimbarea domniilor, a cărui singură statornicie a fost necontenita strămutare, El a trebuit, omul cel chibzuit și rezervat, să găsească mai întâiu și să întemeieze o normă de domnie. El, un model de bună rânduială de ordine și de punctualitate, a ajuns Domnul unei țări în care toate stau în răspăr, toate sunt fără stavilă, dar geniale toate.

El, care din firea Sa era făcut așa ca să nu se poată abate nici de un deget dela învățătura lui Aristotele: în toate lucrurile să ții calea dela mijloc, omul acesta a ajuns regele al acelei țări în care toate, dela schimbările vîzduhului până la acțiunile sufletesti, nu țin o măsură ci se sbat dela o margine a lor la cealaltă. Omul, într'al cărui suflet toate sunt cu măsură așezate și la locul lor, a îndrăznit să stea în fruntea unei națiuni, în care și astăzi mai dăinuiesc contrastele cele mai mari, care și se par aproape de necrezut.

După-cum în România seceta și arșița verii, gerul și ninsorile iernii sunt fără nici o măsură, tot așa și devotamentul poporului celui învăluit de-o mișcătoare superstiție, ca și îndrăznețul avânt al gândurilor în liberalele și cultele clase superioare.

Nicărei nu e mai mare prăpastia dintre stăpân și slugă, și cu toate acestea în România stă-

pânește un curent democratic al celui mai modern progres, și o concepție a lucrurilor așa de liberă și frumoasă, încât ar putea să i-o pizmiască în Apus multe state cari s'au înțepenit în prejudeții. În România toate sunt contrasturi, vrednice de admirare; nimic nu e înmărmurit într-o neschimbată formă, ci totul e în desvoltare, totul e proaspăt și de-a dreptul izvorit din roditorul pământ al țării.

Un popor care abia de curând a ajuns la conștiință de sine, și-a dat cea mai liberală constituțiune și așa de strâmt a îngrădit drepturile coroanei, încât oamenii de stat din străinătate și-au dat cu părerea că nici cel mai iscusit prinț n'ar putea governa cu priință o țară cu atâtea restricțiuni.

Și un tânăr prinț german, care nici n'a fost măcar pregătit pentru asta prin vr'un anumit exercițiu, a putut cu toate astea să conducă țara și la neatârnavare și la glorie.

Dar prin ce?

Dacă pîntrunzi mai adînc în istoria vieții Sale, ești ispitit a crede că nu prin însușirile pozitive, ori cât i-ar fi ele de însemnate, ci tocmai prin cele negative, vreau să zic, prin lipsa acelor scaderi care de obicei însoțesc bunele însușiri. Așa dar, nu prin aceea ce a fost și ce a avut, ci tocmai dinpotrivă, prin aceea-ce n'a avut și prin ceea-ce n'a fost. Locul său în istoria lumii nu și-l cuceri nici prin înțelepciune și bunătate, nici prin țaria voinții, ci prin aceea ci

pat vre-o dată de afaceri școlare, ori are cunoștința de elementele științei pedagogice.

Proiectul de sub întrebare stabilește adecă pensul școlii de stat elementare și dispune, că același pens trebuie să-l absoalve și școala confesională elementară. Pe de-asaupra însă și deodată cu aceasta, școlii confesionale nemaghiare i-se impune și datorița de a instrui astfel pe elevii săi, ca după cel 6 ani ai școlii de toate zilele să-și poată exprima ideile în limba ungurească curat și precis, să cetească fluent, să scrie corect și să socotească în limba maghiară.

Este însă evident, că proiectul de lege pentru școlile elementare de stat a stabilit ca pens de absolvat maximalul, ce îl poate absolva școala elementară între împrejurări normale, dar același proiect, dela școlile confesionale nemaghiare pretinde mai mult, decât acel maximal, deci pretinde imposibilul.

Intre astfel de împregiurări școala elementară nemaghiară ori va da elevilor săi instrucțiunea limbii maghiare, precum o pretinde proiectul din întrebare, dar atunci trebuie să neglige câștigarea celorlalte cunoștințe și prin aceasta va crește indivizii știutori de limba ungurească, dar în celelalte inculți și lipsiți de temeiul moralității câștigate prin cunoștințe; ori însă va pune pond pe câștigarea cunoștințelor trebuincioase, dar atunci în instruirea limbii maghiare nu va putea împlini datorița ce i-se impune. Eu însă, mult Stimăților Domni, așa cred, că mai mare trebuință are patria de cetățeni religioși, morali, cinstiți și folositori, și așa fi în stare să dovedesc, că iubirea de patrie nu are a face cu cunoașterea ori necunoașterea vre-unei limbi.

Stranie impresiune face asupra mea și §-ul 13 al proiectului de față, care dispune că atunci, când 20% dintre elevii unei școlii nemaghiare ar avea ca limbă maternă limba maghiară, în cazul acesta și limba maghiară are a se folosi ca limbă de propunere.

Dispozițiunea aceasta nu numai că vatămă dreptul susținătorului școlii de a stabili însuși în școlile sale limba de propunere, care drept îl recunoaște chiar și proiectul din întrebare, dar și pedagogicește crează stări imposibile.

Cum se va putea aceasta executa, onorată anchetă? Învățătorul va propune materialul de învățământ pentru cele 20% în

limba ungurească, celorlalți elevi va propune același material de învățământ spre pildă în limba românească; el așadar în decursul unui an școlar va trebui să absoalve un pens de două ori atât de mare, ca școlile cu limba de propunere ungurească, sau mai bine zis același pens va trebui să-l absoalve de două ori. Sunt de convingerea tare, că toți bărbaiții de școală vor afla lucrul acesta imposibil.

Este lucru curios pentru mine și aceea, că progresul învățământului în școală are să-l constate solgăbirăul, de unde eu așa știu, că astfel de competență nicăiri în lume nu li-s'a recunoscut organelor administrațiunii politico, și într'adevăr știu, că nu este lucru corect a declara prin lege de pedagogi ex officio în patria noastră pe funcționarii administrativi.

Toți adevărații bărbaiții de școală vor consimți cu mine și în aceea, că procedura contemplată la cvalificarea învățătorilor, asemenea aparține imposibilităților pedagogice. Proiectul pretinde anume, că la examenul de cvalificațiune candidatul să facă examenul în limba ungurească și din acele studii, pe cari în institutul pedagogic le-a învățat spre pildă românește. Aceasta, Mult stimăților Domni, într'adevăr inseamnă, că îndată după-ce proiectul de față va deveni lege, să închidem toate preparandiile nemaghiare, căci toți, căți am umblat la școală, știm prea bine, că elevul nu este în stare să facă examenul din cutare studiu decât numai în limba aceea, în care i-s'a predat și a învățat acel studiu.

Poate cel mai mare defect al proiectului ca și al tuturor legilor noastre școlare de până aci, este aceea împregiurare, că școala elementară este uniformă pentru țeara întreagă, pentru toate ținuturile ei, câtă vreme e ușor de înțeles, că altă școală elementară le trebuie copiilor din Budapesta, de alta au trebuință comunele dela șes și earăși altă școală este de lipsă pentru cătunul munților cu cele 60—80 de case ale sale. Adevărul acesta, indirect îl recunoaște de altfel însuși proiectul de față, când școala de repetiție, care până acum asemenea era uniformă, o desparte, și pentru unele comune prescrie școale de repetiție economică, pentru altele industrială.

Se învederează din toate acestea, mult onorată anchetă, că eu nu numai pentru

aceea nu pot să primesc proiectul din întrebare, fiind-că taie adânc în autoritatea bisericii mele, dar' nu pot să-l primesc nici din motive pedagogice, pe cari — sunt convinși — nici însuși Escelenția Sa domnul ministru nu le va putea contesta cu desevîrșire.

Chiar și din punct de vedere administrativ proiectul de față va crea stări imposibile. Școlile confesionale pe viitor le va administra autoritatea confesională, le vor administra: ministrul, comisiunea administrativă, solgăbirăul, inspectorul regesc, inspectorul școlar, și este foarte de temut, că sub greutatea atâtor administratori, școala va succumba cu desevîrșire.

Sunt însă cu toată hotărîrea în contra acelor dispozițiuni ale proiectului din întrebare, prin care se pretinde, ca în școlile cu limba de propunere ungurească și religiunea să fie propusă în limba maghiară, nu în limba confesiunii respective. Aceasta nu mai este afacere școlară, ci este afacere bisericească.

Bisericile ortodoxe răsăritene sunt bisericii naționale și chiar legile fundamentale ale patriei recunosc biserica mea ca biserică greco-orientală română. Nu numai limba liturgică, ci limba dătătoare de viață este pentru această biserică limba românească. Fie-care confesiune propovăduiască cuvântul lui Dumnezeu în limba sa proprie, și nu este putere în lumea aceasta, care ar putea să silească biserica mea a-și părăsi limba, căci prin aceasta ea însăși și-ar enunța sentința de moarte. Vom vesti deci cuvântul lui Dumnezeu elevilor nostri în limba românească și în această limbă îi vom învăța să laude pe Domnul, să sevîrșască fapte bune și să-i iubească patria ungară, și așa cred, că în această nisuință a noastră trații nostri maghiari nu ne vor pune piedici, ci sprigin ne vor da. O mie de ani Maghiari, Români am apărat patria: fie-care la altariul său în limba sa să roage pe Dumnezeu Cerurilor, să ne ajute până la sfîrșitul vremurilor a ne păstra ca Maghiari și Români scumpa țeară strămoșească!

Mulțumind Escelenței Sale și Mult Onoratei anchete pentru indulgența răbdare, cu care au binevoit a asculta spusele mele, Vă rog Stimăților Domni să luați în considerațiune binevoitoare, modestele mele observări.

deși având multă conștiința de valoarea Sa, El n'a cunoscut îngâmfarea, multă înțelepciune și n'a întrebuințat asprimea, multă bunătate și n'a căzut în slăbie de înger. Și prin aceea că a știut să rabde, să sufere și să aștepte mai mult decât alți oameni.

S'a făcut stăpân, pe acest popor latin și cu sângele iute, mai mult prin lipsa de patimi, decât prin îndelunga stăruință și prin neabătuta împlinire a datoriilor, mai mult prin dibăcia sa de a-și ucide voința, și de-a cârmui numai prin iscusitele puteri ale minții, decât prin seriozitatea firei Sale. Prin puterea aceea pe cari rari oameni o au, de-a putea să te scoți pe tine cu totul din joc, și de-a lucra cu desevîrșire, obiectiv după principii neclintite de apururi prin adevărul lor, prin puterea aceea și-a dobândit El agera judecată pe care au admirat-o chiar și românii cari din firea lor sunt plini de talente și iscusiti în critică. Regele Carol a întemeiat un regat în împrejurări atâtea de grele, încât un om mai rece și cu firea mai impulsivă, ori și-ar fi pierdut curagiul, ori s'ar fi înecat cu corabie cu tot. Numai o corabie trainică și oțelită, ca a Sa, a putut să înfrunte toate furtunile.

„Ca să poți trece prin lume, e cuminte lucru să-ți iați ca merinde, multă prevedere și răbdare, multă, așa zice înțeleptul. Iar pentru un Domnitor, aceste două virtuți, a prevedere și a răbdare, parc'ar fi cu mult mai de preț decât pentru ceilalți muritori. Regele Carol le-a avut pe

amândouă, le-a avut încă din naștere, și prevederea cea deapururi trează, și nesfîrșita răbdare.

Și nu numai răbdarea și îngăduirea aceea pe cari o au toți oamenii cu adevărat mari, și care nu e decât cunoașterea excepționalei valori proprii — din care cauză ea cuprinde în sine un compătimitor dispreț pentru cei mai fără valoare — ci răbdarea aceea adîncă, pornită dintr'o dragoste creștinească, îndelunga răbdare a păruelii, al cărei izvor e smerenia inimii.

Dacă ai voi s'arăți numai cu două vorbe, tot ce e caracteristic și mai săritor în ochi, în felul de a fi al Regelui Carol, nu poți alege două mai bune decât ale înțeleptului: toate izbânzile Sale și le-a dobândit prin prevedere și răbdare.

## NAPOLEON BONAPARTE.

(Urmare).

Papa nu îndrăzni să refuze rugarea puternicului bărbat și cu toată vîrsta sa înaintată plecă la începutul lui Noemvrie din Roma; fiind-că noul împărat, înaintea căruia trebuia să cadă'n genunchi întreaga lume, a voit să-și țină încoronarea în Paris. Incoronarea s'a ficsat pe ziua de 2 Decemvrie, 1804. Papa Pius VII. a sosit deja cu o săptămână înainte. Napoleon a umilit pe sermanul moșneag încă dela prima lui întâlnire cu papa. Aranjă întâlnirea în așa

chip, în cât se părea c'a venit din întemplantă tocmai dela o vînătoare și când amândoi se suiră'n trăsura, care i-a dus la palatul imperia! dela Fontainebleau, Napoleon ocupă locul de onoare din dreapta, lăsând pe papa la mîna stîngă.

Incoronarea s'a celebrat cu o pompă nemai auzită. Insuși papa a pontificat la serviciul divin. Dar împăratul, care stătea în altar, nu a voit să aștepte până-ce îi va pune papa coroana pe cap, ci luându-i-o din mână și-o aseză dîntăi pe capul propriu, după aceea pe al împărătesei Josephine.

După încoronare urmară omagiile diferitelor corpuri din țeară. Senatul și casa deputaților se întreceau unul cu altul în lingușire. Adevărat, că la început nu-i prea plăcu deputaților, când președintele, anume Fontanes, folosi în vorbirea sa adresată împăratului vechea formulă de pe timpurile regatului: „Cei mai plecați servi ai Majestății Tale. „Mai târziu însă tocmai această slugărnice umilă caracteriză pe această mare corporațiune de stat în toate laptele și cuvintele sale. Statuia lui Napoleon fupusă în sala de consiliu a casei deputaților. Eată inscripția de pe statuie: „Corpul legislativ închină acest monument restauratorului de constituție. Amintirile de superbie și lingușire pot să peară, dar recunoștința pururea le ține strînse pe acele, cari sunt răsplata eroismului și binefacerilor“.

## Câteva cuvinte la reforma învățământului popular.

### II.

Guvernul vestește, că „înzădar dispune art. de lege XVIII. din 1879 ca limba maghiară să se iee ca obiect de învățământ obligator în toate programele școalelor populare publice, cu toate acestea în peste una și jumătate mie de școli, nici azi nu se propune limba maghiară și că deși după pasagiul 2 al suscitafei legi, nu se poate aplica nimeni de învățător, care nu și-a însușit cunoștința limbii maghiare în vorbă și în scris în așa măsură, ca s'o poată propune în școala elementară, totuși peste o mie de învățători nici azi nu știu ungurește“.

Că nu s'ar propune limba maghiară, este o afirmare reuțăcioasă, pentru-că și acela ce-o afirmă o știe prea bine, că limba maghiară ca limbă de stat (și ca studiu obligat) se propune în toate școlile. Unde nu se propune? Și dacă nu s'ar fi propus, n'ar fi intervenit guvernul?

Ear că se mai află învățători, cari nu posed în așa măsură limba maghiară cum ar dori-o aceasta dl consilier ministerial Halász și inspectorii d-sale, asta e ceva natural. În viața practică nu merg lucrurile așa ușor, ca și cum se contemplează în teorie. Doar înainte de existența legii din 1879 aproape fără excepție învățătorii noștri n'au vorbit altă limbă de cât cea românească. Ear acum vine guvernul și zice, că dintre peste 20.000 învățători ai țării, 1000 de inși nu corăspund pretenșiunilor inspectorilor. Gradațiunea, tranziția nici aci nu poate lipsi. Și cine poate nega aci dezvoltarea firească? Azi numai învățătorii bătrâni se pot număra între aceștia, cari și așa mâne-poimâne vor trece la pensune. Tineră generație fără excepție știe ungurește, aceștia doar nici diplome nu mai pot căpăta, fără semnătura inspectorului școlar. Ear aceștia iscălesc diploma, numai după-ce au examinat pe candidat riguros din limba, literatura uneori și istoria maghiară. Afară de asta învățătorii noștri în viața practică și așa stau mereu sub controlul inspectorilor școlari. Ce mai pofteste deci guvernul? Dorința lui ar fi că „învățătorul popular în trup și în simțire să fie curat maghiar“ și pentru himera asta e gata a trece pe terenul despoierii de drepturi. E gata a călca în picioare drepturi omenești, pentru-că crede, că intrând „proiectul în vigoare, mai curând va deveni realitate, speranța zimbitoare a edificării statului național-maghiar“.

După toate acestea cine dintre Români poate afirma că guvernul maghiar nu ne-ar voi tot bi-

nele? și cine ar putea nutri ură față de un astfel de guvern? Doar guvernul acesta este bună-tatea întrupată și numai atâta defect are, că s'a născut... Așa asigură guvernul „liberal“ în Ungaria libertățile popoarelor, dezvoltarea lor culturală. Noi numai la plată suntem cetățeni, până-ce dăm din greu contribuția de sânge și avere, încolo ni-se pot călca drepturile în picioare?

După § 13 a proiectului de lege limba de de propunere a școalelor populare confesionale o stabilesc susțitorii școalelor, dacă însă în școalele elementare cel puțin 20% a elevilor sunt maghiari după limba lor maternă, propunerea se va face și în limba maghiară ca a doua limbă de propunere. Prin urmare două limbi de propunere într'o școală. Dar cum să se interpreteze aceasta, este asemenea lăsat la discreția ministrului de culte. Cât de mare nedreptate este faptul acesta nu e nevoie să dovedim. Dar ca să înțelegem taina acestui paragraf, trebuie să știm un lucru, că paragraful acesta stă în *strânsă legătură cu colonizările*. Știm că e deja gata și proiectul de lege al colonizărilor și nu s'așteaptă de cât momentul potrivit, pentru a ieși cu el la lumină. Dacă legea aceasta va intra în vigoare și guvernul maghiar, de ex. într'o comună românească în care se află o școală confesională unde 100 elevi cercetează școala, colonizează 20 familii de ciangăi, se va întâmpla aceea, că în școala elementară română susținută de confesiune, ciangăii vor primi instrucția în limba maghiară și guvernul socotește, că manopera asta va promova mult maghiarizarea. Aci guvernul vrea ca ciangăii să-și primească instrucțiunea în limba lor maternă, dar tot acest favor îl detrage copiilor Români, chiar și în cazurile, când școala de stat e înființată în comună curat românească. În chipul acesta pășește guvernul condus de principii de politică de rasă, pe terenul răpirii de drepturi. Aceasta-i egal îndreptățire națională? Sunt astea resoane demne de un stat de drept? Acesta-i un constituționalism îmbrăcat în haina celui mai barbar absolutism! Despre Rusia cel puțin știe lumea, că acolo poporul n'are nici un drept dar aici în Ungaria, dacă pomenim de absolutism, imediat se face provocare la legi. Dar ce folosesc legile dacă nu se execută? Ceea-ce este în lege guvernul nu execută și se silește să execute mereu ceea-ce nu este în lege.

Cât de mare este reuțata guvernului față de noi o arată și aceea, că în sensul §-lui 13 al acestui proiect de lege, în școalele populare elementare de stat, toate obiectele obligate de învățământ au să se propună în limba maghiară; la obiectul religiunii însă pe lângă limba de propunere maghiară, la dorința respectivei autorități bisericești se poate permite și *folosirea limbii ceremoniale*. Adecă ce înseamnă aceasta? Înseamnă

că dacă statul în comune curat românești ar înființa școli elementare de stat, băiatul și-ar primi instrucția, în contradicție cu legile fundamentale din 1868, nu în limba sa maternă. Nici limba sa maternă nu o va pute învăța în școală. Pân'aci cel puțin asta era asigurat în lege. Dar acum nu numai propunerea obiectelor de învățământ ori nare voește a o obliga guvernul în limba maghiară ci chiar și studiul religiunii. Prin cinismul acesta neîndurător, guvernul vrea să nimicească total autonomia bisericii noastre române. Legile de pân'aci, au încredințat toate confesiunilor instrucțiunea religiunii. Și pân' aci religia s'a și propus numai românește. Acum vine proiectul și fără nici o motivare dispune, că religiunea să se propună în limba maghiară și că limba rituală să se poată numai în mod secundar folosi. Dar ce drept? Pot fi cateheții obligați să propună ungurește? Doar nu statul susține pe cateheți. Dar ce importă pe stat, de ce confesiune e băiatul, și în ce limbă roagă pe Dumnezeu? La noi studiul religiunii este în legătură atât de strâns cu ritul, ca și teoria cu praxa. Instrucțiunea religiunii în primul rând e a confesiunii și numai în al doilea a statului. Faptul că pentru promovarea instrucțiunii religiei statul contribuie cu ceva sume, nu-i poate da guvernului drept, să se amestece în afacerile noastre bisericești. Dacă nu-i place guvernului, țină-și creșterii ce-i dă. Asta nu poate servi drept mijloc scopurilor de maghiarizare. Guvernul așa se vede cu bani vrea să corupă persoane pentru scopurile maghiarizării.

Ce credincioși ar avea biserica noastră dacă religiunea ar învăța-o ungurește și nici n'ar înțelege ceremoniile? Nu este asta oare violarea liberului exercițiu religios? E mai mult de cât perfidie! Nu vrea alt-ceva guvernul, de cât să susținem noi credincioșii bisericilor române ca techeți în serviciul tendențelor sale de maghiarizare.

În înțelesul §-lui 14 al proiectului, instrucția limbii maghiare în școalele populare cu *limbi de propunere nemaghiară* trebuie realizată în așa măsură, ca *elevul de limbă maternă nemaghiară* în intervalul cursului obligat de 6 ani, să-și însușească cunoștința limbii maghiare așa chip, c potrivit relațiunilor vieții sale să-și știe corect și fluent exprima gândirile, mai departe să știe ceti bine ungurește și *corect* scrie și calcule. Legea impune deci ast-fel de sarcini școalelor noastre, cărora după toate prevederile nu vor putea corespunde. D'aci ni-se vor naște iar multime de neajunsuri. Căci dacă am lua litera pretenșiunea aceasta, ar trebui să ne bucurăm dacă în școalele de stat și cu băiatul maghiar de naștere, am ajunge atâta rezultat. Dacă limbă maghiară e nevoie s'o știe în măsura asta, atunci în cei 6 ani alt-ceva nici că poate învăța băia-

Papa se uita îngrijorat la întemeierea noului regat italian. Când, la chemarea lui Napoleon, veni cu atâta curtenetă la Paris, spera că amicitia împăratului francez va servi nu numai spre binele bisericii catolice, ci și spre întărirea puterii lumestii a papei. Aștepta deci ca să-și recapete teritoriile pierdute. Acum înființarea regatului italian puse capăt tuturor speranțelor sale. Papa Pius VII petrecea încă tot în capitala franceză și el boteză în 24 Martie fiul al doilea al lui Ludovic Bonaparte, fratele împăratului, și al Hortenziei, fiica vitrigă al lui Napoleon I.

Împăratul, care la căsătoria fratelui și fiicei sale vitrege era condus și de scopuri politice, avea de gând să facă pe băiatul lor moștenitor de tron, fiind lucru știut, că Napoleon pe atunci încă nu avea copii.

Toată curtenetă și complezanța papei a fost în zadar, Napoleon nici nu voia s'audă despre cedarea teritoriilor ocupate. Prevenitorul Pius VII se depărtă din Paris regretând amar venirea sa în Franța și sămânța conflictului, care se făcu mai târziu așa de îndârjit între împărat și capul bisericii catolice, era deja d'acum sămănată.

Napoleon călători acum prin întreaga sa împărăție și își ținu încoronarea sa de rege al Italiei la 16 Mai în Milano. Cardinalul Caprara pontifică la serviciu divin și predete în mâna împăratului vechea coroană de fer al regilor lombarzi de odinioară. Napoleon tocmai ca 'n Paris așa și aici, își puse el singur coroana pe cap, spunând: „Dumnezeu mi-a dat-o, val de acela, care s'atinge de ea“.

În timpul acesta anexa și orașul Genova, care era pân'aci republică independentă, Franței. Ultimul doge, Durazzo, veni în persoană 'n fruntea unei deputațiuni la împăratul, ca să binevoiască a-și încorpora și pe ei în imperiul francez. Anexarea aceasta se și întâmplă imediat, și dogele fu numit — drept răsplătă — de senator francez.

Dar creșterea puterii lui Napoleon ațită din ce în ce tot mai tare invidia și gelozia celorlalte curți ale Europei. Cabinetul englez, care continua pân'acum singur războiul, reuși a face o coaliție și întărită în contra Franței pe Austria și Rusia. Napoleon, a cărui gândiri erau preocupate din toate puterile cu înfrângerea Angliei și care pe acest timp se ocupa serios cu planul, ca să facă cu cei 80.000 oameni ai săi din tabăra dela Boulogne o încercare spre a debarca pe malurile Engilterei și a bate armata englezească, se întoarse acum împotriva dușmanului, ce-l amenința de mai aproape.

Austria nu se pregăti de astă-dată la războiu cu încetineala-l obicnuință, ci prevenind atacarea, acoperi cu oștirile sale provinciile aliaților lui Napoleon: principele Bavariei, Saxoniei și alți principii germani. Napoleon lăsă îndată baltă tot planul său făurit spre nimicirea Angliei, tabăra din Boulogna și plecă în mare grabă spre Germania. Senatul, casa legiuitoare, consiliul comunal din Paris arătau mare însuflețire. Senatul a votat 80.000 de recruiți și garda națională fu reorganizată.

Napoleon trecu în 1 Octombrie Rhinul. Aci veniră să-l întâmpine principele bavarez și principii de Baden. În a șaptea zi din aceeași

lună avu luc prima ciocnire între austriaci și trupele franceze. Dragonii generalului Mur ocupară podul de peste Lech. Cu vre-o câteva zile în urmă 12 batalioane de grenadieri austriaci depuseră armele înaintea lor lângă Vertingen. Napoleon chemă din fie-care companie de dragoni unul la sine și înfipse cu propria-i mână pe piept crucea legiunii de onoare.

Mișcările cele repezi ale armatei franceze aduseră trupele austriei în cea mai mare confuziune. În 14 Octombrie Bernadotte era de în capitala Bavariei, München. Într'această mareșalul Nev luă după o luptă sângeroasă violentă podul dela Elchingen. Oștirea austriacă a fost de tot împresurată la Ulm. Francezii umblau în apă și noroiu până 'n genunchi, și suși împăratul nu-și descălță cizmele de 6 zile. Comandantul suprem Mack, nu așteptă atac Francezilor ci capitulă cu întreaga-i armată d'punând cu toți soldații săi armele.

Din marea oștire austriacă, ce număra mai înainte o sută de mii oameni, nu au pută scăpa decât cincisprezece mii. Ceialți erau prizonieri de războiu s'au morți. Duă sute tunuri și nouăzeci de steaguri căzură în mâna Francezilor. Armata austriacă era aproape micșată, ear corpul de armată moscovit, care apropia într'ajutorul ei, nu fu 'n stare de a împedca înaintarea lui Napoleon.

Curtea fugi din Viena și trupele franceze ocupară capitala Austriei. Napoleon își puse cartierul general în palatul imperial austriac din Schönbrunn. D'aci trimise pe mareșalul Ney ca să ocupe Tyrolul, până când

tul. Doar ar trebui să ne bucurăm, dacă toate acestea în limba sa maternă le-ar putea învăța. Intreaga educație a bietului băiat va consista după acestea numai din învățarea limbii maghiare. Intellectul, sîrguința sa toată și răbdarea, elevul român n'o poate utiliza pentru obiectele culturale, de cari atât de mare nevoie are. Acasă va vorbi românește, în școală românește și ungereste și sfîrșitul va fi, ca nu va ști nici o limbă. Pedagogia o cere asta? După proiect planul de învățămînt îl va stabili ministrul. Și asta e un pas retrograd, față de starea de până aci. Ne putem închipui ce plan vor croi pe seama școlilor noastre. Va fi numai bunăvoință.

## Presa și Berzeviczy.

»Pentru Români proiectul de revizuire a instrucției elementare lucrat de Berzeviczy este **lovitură mortală**; pentru Unguri el este **însă — înviere**«, — cu aceste cuvinte a salutat »Arad és Vidéke«, ziar guvernamental, proiectul prin care Berzeviczy vrea să tragă dungă peste autonomia noastră școlară și bisericească.

Am făcut asupra proiectului un studiu amănunțit arătând cum fiecare dispoziție a lui este o lovitură ce se dă unei *legi existente*: Statutului nostru Organic. Dat fiind fiind faptul că noi Români avem *singuri* atâtea școli confesionale câte au celelalte naționalități *împreună*, ear gimnasil și școli comerciale, precum și școli pedagogice și seminare, d'asemeni numai noi și Sașii, avem, — firește că zăgazul cel mare împotriva maghiarizării noi îl formăm. Astfel și *proiectul lui Berzeviczy în primul rînd și mai ales împotriva noastră se îndreptează*.

Eată de ce presa maghiară cântă osanele ministrului archi-șovinist și-l presintă lumii ca pe cavalerul neînfricat, care înpanțerat, pe cal năpraznic și cu sabie grozavă în mână a năvălit să zdrobească hidra cu nouă capete: *învățămîntul confesional român*, care, după a ziaristilor maghiari părere, este patul cald al tuturor tendențelor și mișcărilor antipatriotice!

O calomnie mai mizerabilă nu s'a scris în presa ungurească. Sunt decenii de ani,

direcția de Nord detașamentele austriace erau urmărite de Murat și Lannes prin Moravia.

Armata rusească suferi deja și ea mai multe frîngerî: mari și mici. Dar încrederea sa în sine era încă tot nețermurită. Moscoviții credeau, că sunt neînvinși. Și, când Napoleon voi să înceapă negocierile cu țarul Alexandru, ajutorantul acestuia, marele principe Dolgoruki, se purtă față de el așa de obrasnic, ca și când el ar împărți grație lui Napoleon și parcă ostirea franceză ar fi de tot sfărîmată și Rușii ar dicta condițiunile de pace. Tinerii ofițeri suși, cari comandau armata rusească, încrezuți cum erau nici nu s'au mai gândit la aceea, cum să bată trupele Francezilor, ci-și spărgeau capul plănuiind, cum să le înconjoare și să le prindă.

În deșert îi făceau atenți bătrânii generali austriaci, ca să fie cu precauțiune. Tinerimea rusească credea, că numai singură lașitatea Austriacilor a fost cauza strălucitelor învingeri ale lui Napoleon. Și părăsind pozițiile cele bune ocupate de mai înainte în orbitea lor începură operațiunile de împresurare. În prima Decembrie ostirea franceză și trupele austriace-rusești unste stăteau față în față și Napoleon întorcîndu se către generalii săi arătă cu mâna spre linia de bătălie a inamicului strigînd: »Această armată va fi până mâine a mea«.

(Va urma.)

Trad. după Aldor de : *Mircea*.

de când s'au adus tot felul de legi școlare și mulțime de ordonanțe ministeriale draconice, Români înșă au ținut așa de mult să stea între marginile chiar ale acestor legi contra cărora am protestat cu toții, dela vladică până la opincă, încât dela 1868 și până azi nu s'a întîmplat un singur caz de călcare a legii: *nici un învățător ori profesor român n'a fost dat în judecată pentru uneltiri antipatriotice pe cari li-ar fi săvîrșit de pe înălțimea catedrei!*

Ce dovedește? Că ori câtă amăreală și greutate s'au îngrămădit asupra învățătorilor nostri, ei au avut întotdeauna respect pentru legi ear autoritățile noastre superioare școlare și bisericești d'asemeni au avut grije ca să mențină acest spirit de disciplină, ca astfel guvernele dușmănoase ce s'au succedat, nici măcar pretext să nu afe întru a porni goană împotriva școlilor române.

Presa maghiară înșă, ca un agent provocator, iventat-a an de an tot felul de mișelii pentru a întări opinia publică maghiară... Azi sunt Unguri sus puși, cari ar fi în stare să jure că în școlile române învățătorii nici nu propun altceva, de cât cum să vindem patria ori cum să rotungim Daco-România!... O doină românească au înfățișat-o ca agitare împotriva Ungurilor. Imnurile noastre naționale au fost tacsate drept cântece revoluționare și mers-au cu șovinismul până acolo, încât câte-o inscripție românească pe școală românească au decretat-o drept crimă și au cerut intervenția procurorilor și a — geandarmilor.

Astfel s'a creat între Unguri spiritul intolerant, astfel s'a cultivat șovinismul exaltat, în cât azi ministrul epigon care ținde să strice tot ce a creat înțeleptul Deák, este serbătorit pretutindeni ca un regenerator al neamului unguresc.

Bine înțeles că nimic edificator nu poate să se aleagă pe urma unei astfel de educațiuni greșite și superficiale... Când bărbați serioși, chemați a face legi, să iau după ceea-ce scriu niște jurnaliști perversi și revoltător de tendențioși, nu poate să se creeze decât situațiuni ca cea actuală: stăpînită nu de bărbați de stat cu mintea cumpanită și cu scaun la judecată, ci de al-de Berzeviczy, care pentru a satisface dorințelor unor descreeați șoviniști, s'apucă d'o reformă al cărei întăla tendență este — *distrucția! Distrucția învățămîntului confesional* care veacuri d'arîndul a fost depositarul întregii instrucțiuni din patrie, — distrucția învățămîntului căruia chiar Tisza se crezuse îndemnat a-l face elogiul în discursul său program.

Cei din presa maghiară să se gîndească înșă la Irlandezi: oare de când și-au perdut instrucția națională, urăsc ei mai puțin pe Englezii și de când vorbesc cu toții englezește, încetat-au oare o singură clipă a lupta cu înverșunare pentru drepturile lor naționale?

Și să se întrebe cei din presa maghiară: Oare n'ar fi mai bine pentru Englitera să aibă atâtea milioane de supuși Irlandezi cu dragoste pentru patrie, decât cetățenii cari duc luptă desperată contra patriei mume și abia apucă să-și părăsească vatra, care sfîntă ar trebui să fie considerată?...

Și mai ales să nu facă ziaristii maghiari comparație cu Germania! Polonii de acolo sunt — *cucerii!* Noi, naționalitățile

din statul Ungar, suntem aici de când ne-am pomenit și *Ungurii nu singuri*, ci în unire cu noi au apărat țeara de perire... Ioan Corvin a fost doar el însuși Român!

Ori cei din presa maghiară îi cred atât de tari pe Unguri, în cât în viitor să nu mai aibă nevoie de ajutorul naționalităților?... E statul ungar »imperiu« puternic visat de atâția șoviniști exaltați, care nu mai are nevoie de dragostea și brațele naționalităților?

Acestor întrebări să dea răspuns presa ungurească nainte de-a ridica în slavă pe Berzeviczy, ale cărui planuri sunt considerate și de noi drept ceea ce mărturisise »Arad és Vidéke«.

Numai un lucru nu știe ziarul guvernemental: neamul românesc e mai tardecât să sucombe sub lovitura asta.

Zadarnic îl laudă; nici Berzeviczy nu va reuși să sfarme ce Dumnezeu atât de bine a zidit... *Apa trece petritele rămân!*

## Procesul „Libertății“.

Cetitorii noștri își vor aduce aminte de sentența draconică, dictată în două rînduri de tribunalul din Cluj părintelui Ioan Moța redactorul »Libertății« pentru articolul »A murit Matia și cu el dreptatea« — care-l osîdea la un an închisoare și 1000 Cor. amendă în bani.

În amîndouă rîndurile tribunalul a constatat în articol două crime: agitație și preamărirea crimei ce s'ar fi cuprins într'o alusie din articol la eșafodul modern, ce tribunalul din Cluj o luase asupra sa. Întăia sentență a fost nimicită pentru greșeli de forme. S'a desbătut procesul a doua oară și tribunalul a adus aceeaș sentență.

Aperătorul Dr. Vlad a apelat sentența la Curie care Mercuri a pertractat procesul *absolvînd* în urma pledoarului strălucit a dlui Vlad pe părintele Moța de învinuirea preamărirea crimei și aflându-l vinovat numai pentru agitație. Pe temeiul acesta s'a redus și sentența la 2 luni temniță și 200 cor. amendă în bani.

## Note politice.

Arad, 1 Iunie.

Români prin vicisitudinile trecutului au fost despărțiți în diferite ramuri, prin invaziile barbare mai cu seamă, cari au trecut prin valea Dunării, ei au fost împinși unii înspre Carpați, alții spre Balcani. Aceștia din urmă, prin populațiunile, cari s'au așezat în urmă între munți și Dunăre, au rămas izolați de trunchiul cel mare, de aceea limba lor s'a deosebit mai mult de cea aproape unitară păstrată de Români, locuind dela Tisa până la Nistru. În acelaș timp contactul între Români din aceste din urmă regiuni a fost totdeauna intim. Prin acest contact în timp de pace și în timp de război, fără nici o sfortare putem zice că vieța ne-a fost aproape comună. O vedem în limba, în portul și obiceiurile poporului român din Maramureș până în câmpia Dunării.

În Macedonia înșă nu a fost tot astfel. Frații noștri de acolo izolați și mai puțin numeroși ca noi, au fost espuși mai mult și n'au păstrat naționalitatea lor, de cât grație tăriei de rezistență, care caracterizează pe Român. Faptul tocmai că, după aproape 700 ani, regăsim din

Tesalia și Epir până în Balcani, după-ce au trecut trei sau patru stăpâniri străine peste dînsa, o populație românească cu limba și obiceiurile ei, este proba cea mai eclatantă a vitalității națiunii noastre.

Vrăjmașii lor credeau că-i desființaseră din istoria Balcanilor, ca popor distinct de celelalte prin origină și prin aspirațiuni; ba chiar isbutiseră a demoraliza o parte dintre dînsii.

Dar iată-i azi recunoscuți, mai întăiu și nu de mult timp, ca popor negrec, neslav, ci numai traco-roman de cătră însuși Statul al cărui supuși legiuiri ei sunt, de aproape cinci sute de ani, și apoi, înlesniți a se organiza și ei ca autonomie, comunități, în ceea-ce privește limba și credința lor.

Inceputul fericit al unei asemenea întocmiri naționaliste se făcu la 9 Maiu, în Bitolia, scaunul vilaetului Monastir, în inima Macedoniei. S'a constituit acolo — ne comunică o telegramă laconică — o comunitate religioasă de Români macedonenii compusă dintr'o sută de familii. Noue notabili Aromâni au fost aleși membrii în consiliul de administrațiune.

Acesta va fi simburele primitiv menit a trezi tot aromânismul din ameteala panhelenismului fanariotismului patriarhal.

Spre Bitolia stau azi așintite privirile tuturor Românilor. Cele una sută de familii ale Comunității se pot lăuda că au înviat sufletește dintr'un somn foarte lung...

Plutind în nesiguranță, după mersul norilor crește ori dispăre speranța economului care până la Sân-Petru mereu cu frica în sîn își privește sămănăturile, roada ostenelelor și a muncii sale dintr'un întreg an.

De mulți ani n'a fost însă mai trist și îngrijorat Românul ca și anul acesta. O tristețea generală și o frică de ziua de mâine s'a sălășluit în suflete. Sămănăturile sunt foarte slabe și privind spre cer, de-acolo asemenea puțină nădejde. O ploaie bună, deși n'ar mai ajuta mult, ar mântui totuși ceva.

Inspăimântătoare de tot icoană zugrăvește vestea, că grăul îngălbinește, pierde.

Pe când în pomposul edificiu de pe malul rîcior al Dunării se votează cu multă preveniență milioane pentru tunurii noi, Românul, imploră Cerul, să vie ploaia, să-i ferească Domnul grăul de rugină ca să poată împlini poftele Domnilor. Căci altfel imi cade și perina de sub cap. Ajunge la tobă.

Și-mi va rămănea bătul pribegiei și pasaportul. De acestea doar vremea aceasta lîferează bucuros bunii domni.

Acesta-i icoana prezentului. În nori și de-asupra norilor stă ascunsă toată nădejdea viitorului.

Nimeni nu ne poate bănuși, că n'am lua în apărare muncitorimea. Singuri pe noi, nu ne socotim la alta clasă de oameni, ci la a muncitorilor, fie cu brațul fie cu mintea. Fiind munca singura sursă strălucitoare după care pornim, în muncitor primim pe reprezentantul acestui ideal, care realizează ceea-ce promite munca. Cine lucrează, a aceluia e lumea. Și noi împărtășim părerea: rău vor merge lucrurile în lume până când aceia o duc bine, cari nu lucrează, și aceia rău cari lucrează. Alacerea muncitorimei — și a socialismului ce s'a născut din ea — aparține marilor probleme a timpurilor viitoare, de cari încep deja a se teme puternicii. Va veni odată ziua socotelii, va bate ceasul când se va porni lupta mare și determinătoare pentru egalitatea de drepturi.

Când ministrul actual și-a inaugurat domnia cu măsurile de violență împotriva socialiștilor, noi am fost între cei dintăiu cari ne-am ridicat cuvântul împotriva apucăturilor de despotism.

Am reprobat însă cu asprime agitațiile socialiste dintre Români, nu pentru-că am fi dușmanii ideilor egalitare ce reprezintă adevăratul socialism, ci pentru-că agitațiile acestea degeneraseră în aștări la anarhie, din care numai nefericirii se puteau naște pentru popor și cari doar în urmă serveau numai scopurilor puterii.

În Sepreș și Aleșd s'a vărsat sânge nevinovat, el însă n'a fertilizat nici o idee.

Eată de ce nu putea fi nici în interesul adevăratei idei socialiste lățirea în sînul poporului nostru a doctrinelor false răspândite nu de apostoli ci de mercenari. Factorilor puterii le da prilej pentru a usa de violență. Singur volnicia nu poate omori o idee.

Cu cât mai mare e persecuțiunea, cu atât mai intenzivă e propaganda. Dovadă eclatantă desvoltarea socialismului în Germania. Însă persecuțiunea, asuprirea numai atunci devine spre folosul unei idei; dacă însă a dat ansă prin propaganda de resvrătiri și sânge, atunci lumea întreagă va fi pe partea asupritorilor și încontra asupriților. Atunci însuși idea își perde lustrul, strălucitor, nimeni nu mai vede întrinsa un ideal ci teroare, împotriva căreia trebuie luptat.

## Din străinătate.

**Ministrul president italian despre nota Vaticanului.** Ministrul president italian Giolitti la întrebările deputaților Marza și Guerzi referitoare la nota pontificală a declarat, că această notă de sine înțeles n'a fost trimisă și guvernului italian. Se simțește dator să accentueze, că pasagiul referitor la regele italian a dat ocaziune guvernului unei națiuni amicale să facă declarațiunile, de cari altă-dată nici când n'a făcut, și cari în sine sunt suficiente să șteargă amintirea ori-cărei neînțelegeri. După aceea ministrul a zis, că nota nu este alta decât repetiția protestelor de mai nainte cu 34 ani. Cu toate astea Italia n'are motiv să-și schimbe politica de pân'aci. Italia n'are de ce se teme și poate privi liniștit dacă congregațiunile străine se așează în Italia. Numai dacă acestea ar produce turburări în țeară, ori ar comite ceva, ce ar jigni sentimentul național, atunci și-ar face guvernul datorința sa pentru a le expulsa în sensul legilor existente. Politica guvernului nu este politică de slăbiciune, ci este politică firmă și deamă. Italia va pași pe calea designată de Cavour și guvernul italian se va ținea strict de principiul ca libertatea fiecărui să fie respectată. În privința religiunii guvernul n'are motiv să-și schimbe direcțiunea de pân'aci. Pe acest teren nu poate avea influență, și și aci voiește să țină cont de libertatea fiecărui în cadrul legilor țării.

**Spania și chestia marocană.** Fostul ministru president spaniol Silvela zilele trecute s'a reîntors din Paris, unde a petrecut timp mai îndelungat. Silvela s'a pronunțat și în privința chestiei marocane, declarând că Germania nu s'a amestecat în defavorul Spaniei în chestia aceasta. Din contră Germania s'a nisuit să apropie pe ambele state, Spania și Franca una de alta. Agitațiunea Spaniei cauzată de acordul anglo-francez nu este motivată, — căci Spania poate lua ca sigur, că pertractările începute în Franca vor avea ca rezultat un tractat, prin ce se va desminti toate părerile pessimiste în privința asta. Acest tractat este deja gata; înțelegerea dintre Spania și Franca este desevărșită, primind Spania satisfacție deplină.

Cu privire la călătoria regelui Alfonso la Paris, Silvela a declarat, că această călătorie este hotărâtă și că nimic nu o mai poate împiedeca.

## CONGRESUL LIGEI CULTURALE.

În Dumineca Rusaliilor la orele 10 dimineața, s'a deschis în București congresul anual al Ligei Culturale în localul ei din cale Victoriei. Afară de delegații secțiunii București, au fost reprezentate în congres, prin delegații lor, secțiunile: T.-Severin, Craiova, Bacău, Câmpina, Galați, Giurgiu, Brăila, Focșani, P.-Neamț, Predeal și Zimnicea.

**Deschiderea congresului.** D. Petre Grădișteanu, președintele secțiunii centrale, deschide congresul printr'o caldă cuvântare, arătând caracterul național al Ligei, care trebuie ferită de luptele politice de partid.

După ce aruncă o privire asupra activității Ligei în cursul anului, d-sa spune că Liga nu trebuie să se ocupe numai cu ajutorarea școalelor din România, unde e chemat în primul rind guvernul să lucreze. Liga e datoare să întrețină cultura Românilor în afară de regat.

Aceasta e operă mare care merită toate sacrificiile, de oare-ce, fără această cultură, Români nu își vor putea menține naționalitatea lor în lupta de desnaționalizare pornită în contra lor, mai cu seamă în Ungaria.

Terminând, d. președinte aduce mulțumiri, tuturor acelor persoane cari au contribuit la propășirea Ligei Culturale.

**Darea de seamă a d-lui Al. Florescu.** D. Al. Florescu, secretarul Ligei Culturale, dă citire dărei de seamă asupra mersului acestei instituțiuni pe anul expirat.

D-sa constată că repetițiile apelurii ale Ligei au găsit de data asta un oare care răsune și exprimă speranța că în curând Liga va afla din partea tuturor tot sprijinul material și moral la care are drept în considerațiunea înaltului scop ce urmărește.

Aduce mulțumiri Băncii Naționale, Creditului fonciar rural, Creditului fonciar urban, precum și societăților „Națională“, „Dacia-România“ și „Generală“, casei Marmorosch-Blank, clubului Tinerimea, Clubului Aricol, Eforiei Spitalelor civile și altor instituțiuni cari au bine-voit să înscrie Liga la rubrica subvențiunilor lor anuale.

Toate acestea, spune d. Florescu, sunt de sigur simptome îmbucurătoare. Ceea-ce încă trebuie să obținem, ceea-ce trebuie să căutăm a realiza prin toate mijloacele, este înfrângerea indiferenței și apatiei pe care o întimpinăm; este determinarea celui eurent puternic în favoarea solidarității ce trebuie să unească și să ție strins legate toate ramurile neamului românesc.

Continuând, d. Florescu îndeamnă pe toți membrii Ligei să propage ideile urmărite de această patriotică instituțiune.

Vorbind de activitatea desfășurată de diferitele secțiuni, aduce laude secțiunii Bacău, care, în afară de propaganda activă ce o face în sensul menirii Ligei, organizează concursuri cu premii pentru studiul istoriei naționale, știind că în cunoașterea istoriei neamului stă adevărata condițiune a desvoltării sentimentului de patriotism, mai cu seamă când istoria unui popor e ca aceea a poporului român.

Terminând, d. Florescu roagă congresul a proceda la votarea noului comitet conform statutelor și aduce mulțumiri pentru încrederea ce s'a acordat comitetului al cărui mandat expiră.

**Alegerea biroului.** Se formează biroul congresului în modul următor: d-nii P. Grădișteanu, președinte; Cerchez, (Galați), Klein (Bacău), gen. Pilat și Kivu, vice-președinți.

**Situația financiară.** D. Carp, censor, dă citire raportului asupra gestiunii financiare.

Bilanțul se prezintă cu 19 mii lei la venituri, 12 mii lei la cheltuieli și cu un sald în casă de peste 9000 lei.

Averea Ligei în cursul anului expirat a sporit cu 600 lei.

În definitiv, situația financiară a Ligei e într'o stare mai bună ca în anii precedenți.

D. Carp. aduce mulțumiri d-lui Grădișteanu pentru zelul ce a depus spre propășirea Ligei, precum și pentru regularitatea ce există în administrația ei.

Sedința se ridică la ora 12.

**Sedința de după amiază.** Sedința se deschide la orele 3 jum. sub președinția d-lui P. Grădișteanu.

**Telegramă către M. S. Regele.** Congresul trimite M. S. Regelui următoarea telegramă:

M. S. CAROL I.

Congresul Ligei pentru unitatea culturală a tuturor românilor, reprezentat prin biroul său

își îndreaptă mintea și sufletul către Majestatea Sa Regele care a scris în istoria Românilor una din cele mai frumoase și glorioase pagini, către augusta dinastie, care este întruparea măreșului ideal ce urmărește Liga Culturală.

Depunem omagiile noastre de iubire și devotament către Tron și Patrie, strigând: „Trăiască Majestatele Lor Regele și Regina României, trăiască Augusta Dinastie a neamului românesc.

Președinte P. Crădișteanu: vice-președinți, gen. Pilat, A. Kivu, D. Klein Cerchez.

D. Bănescu, delegatul secțiunii Pitești, regretă că față de tendințele de maghiarizare ale guvernului unguresc, Liga culturală nu ia o atitudine mai demnă de menirea ei.

Spune că Liga trebuie să se miste. Aceasta nu în scop de a intimida pe Maghiari, ci spre a încuraja pe cei cari se luptă pentru conservarea naționalității lor.

D. Bănescu mai întreabă pe d. președinte cum rămâne cu chestia recunoașterii Ligei ca persoană morală și în cele din urmă propune ca să se numească o comisie care să verifice casa Ligei și lucrările comitetului.

D. Grădișteanu se întreabă cari ar fi mijloacele prin cari Liga s'ar manifesta în chestia maghiarizării Românilor din Ungaria.

Oare ar trebui să facem manifestații de stradă? Dar această n'ar însemna de cât a băga Liga în luptele noastre de partid.

Oare ar trebui să cerem intervenția guvernului nostru? oare să le declarăm război?

Ei bine, trebuie să știți că n'avem aface cu Ungaria, ci cu Austro-Ungaria.

Să sperăm însă că va veni o zi în care Ungaria va rămâne izolată și sunt convins că atunci vom putea trînti pe Unguri și a salva pe frații noștri asupriți.

Până atunci însă trebuie să ne pregătim și în lipsă de mijloace de luptă mai eficace, activitatea Ligei trebuie să se mărginească în pregătire.

În chestia recunoașterii Ligei ca persoană morală d. Grădișteanu spune că nu putea să vină cu un proiect de lege din inițiativă parlamentară, fără să fie sigur că va avea cel puțin o minoritate respectabilă.

În ce privește punctul din interpelarea d-lui Bănescu, relativ la instituirea unei comisii de verificare, d. președinte declară că vine prea târziu, de oare-ce congresul, în urma raportului dlor. censori, a dat descărcare comitetului.

\* \* \*

D. Băileanu exprimă dorința ca Liga să dea dovezi de o mai mare activitate.

D-sa ar dori ca excedentul Ligei să se întrebuițeze la imprimarea unor broșuri cu subiecte naționale și la publicarea unor articole prin marele ziar din străinătate, în scop de a apăra cauza Românilor asupriți.

D. Grădișteanu răspunde datorită în limitele posibilității.

Roagă ca să nu i se ceară lucruri intempestive, fiind sigur că idealul Ligei se va realiza negreșit într'un viitor mai mult sau mai puțin apropiat.

*Alegerea comitetului central executiv.* Se procedează la alegerea comitetului central executiv,

Se aleg d-nii Petre Grădișteanu, Al. Florescu, T. Dobrescu, general Balaban, Ath. Chivu, Virgil Arion, D. Onciu, C. Leca și M. Strajan.

Sunt aleși ca censori d-nii D. Carp, Cr. N. Baltă și M. Ianculescu.

D. Klein propune ca comitetul central să pue în curent secțiunile din provincie ale Ligei cu planurile de maghiarizare a școalelor și bisericilor românești din Transilvania.

D-sa mai propune ca toți acei cari se vor duce la Putna spre a sărbători centenarul al 4-lea de la moartea lui Ștefan-cel-Mare să se oprească la înapoiere la Borzești, comuna în care s'a născut marele voivod.

D. Chișteanu exprimă dorința ca Liga Culturală să fie reprezentată în toți anii la adunarea generală a asociației culturale a Românilor de peste munți.

Oratorul mai exprimă dorința ca Liga să ia parte la toate sărbătorile naționale. Roagă comitetul executiv să stabilească programul după care Liga va lua parte la sărbătorile centenarului al patrulea al lui Ștefan-cel-Mare.

Se ia act.

D. Ianculescu exprimă dorința ca profesorii să ia o parte mai întinsă la propagarea ideilor naționale.

Propune ca Liga să sărbătorească în mod demn aniversarea a 1800 a dela cucerirea Daciei de către Traian.

D-sa mai propune ca Liga să ia inițiativa construirii unui mausoleu pentru păstrarea craniului lui Mihai Viteazul.

Congresul admite propunerile și însărcinează comitetul să caute a le aduce la îndeplinire.

La ora 7 fără un sfert dl. președinte declară congresul închis.

## Războiul ruso-japonez.

Căderea orașului Dalny este de mare însemnătate pentru Japonezi, de oare-ce toate cele trebuincioase la asediarea Port-Arthurului pot fi mai lesne transportate pe aici. Prima armată japoneză *ear a început înaintarea spre Liao-yang* în contra armatei lui Kuropatkin. Este probabil, că peste câteva zile să ne vină știri despre lupte mari și însemnate.

*Londra, 1 Iunie n.* Refugiați chinezi din Dalny la Tși-fu spun, că orașul Dalny este în flacări. *Rușii s'au scufundat torpilorii, contra torpilorii și toate vasele de comerț.* Au aprins și incendiat toate casele străine.

*Londra, 1 Iunie n.* La Kay-ping a debarcat forța militară japoneză considerabilă. Ea este destinată să apere armata generalului Oku (care a bătut atât de cumplit pe Ruși săptămâna trecută la Kintșu. Red.) de un eventual atac dela nord al Rușilor.

*Kuropatkin a încetat cu înaintarea spre Port-Arthur, de oare-ce pe drumul Pekingului s'au arătat călăreții japonezi, unde așteaptă o luptă mare.*

*Londra, 1 Iunie n.* Ziarele de seara publică o depeșă din Tokio, conform căreia generalul japonez Kuroki nu departe de Saimași a înfrînt cu desăvîrșire armata lui Kuropatkin. *Rușii au părăsit toate pozițiile lor* Spre ost dela Heitseng Japonezii au prins mai multe scadroane de cazaci și au luat mai multe tunuri rusești.

### Greșelile Rușilor

Din „Neue Freie Presse“:

Lupta dela Kinciu a fost un dezastru tactic și strategic al Rușilor. Cele mai noi amănunte cunoscute, pierderea celor 50 de tunuri și retragerea repede a Rușilor dau luptei chiar caracterul unui grav dezastru care nu va lipsi a avea o influență deprinătoare asupra spiritului trupelor de apărare dela Port-Arthur. Dar însemnătatea înfrângerii e și mai mare. Dacă pierderea bataliei dela Kiulenceng se mai poate atribui întâmplării sau faptului că Rușii au fost surprinși de către Japonezi, pentru dezastrul dela Kinciu nu se pot aduce asermea circumstanțe atenuante. Kiulencengul și Kinciu trebuie să fie considerate ca simptome ale unei stări de decădere, căci nu se mai poate nega că armata rusă de azi nu e la înălțimea timpului modern și nu se poate măsura în nici un chip cu forța militară a Japoniei. Trupelor rusești nu li-se poate imputa lipsa de virtute militară; din contră, atât la Kiulenceng cât și la Kinciu, ele s'au luptat cu mare bravură. Lupta de cinci zile și încăerarea finală de 16 ore, care a costat pe Ruși peste 3000 de morți și răniți sunt dovezi că în armata rusă trăiește încă vechea vitejie, vechiul dispreț de moarte.

Ceea-ce s'a spus imediat după Kiulenceng se poate repeta după Kinciu. În ce privește exercițiul în luptă și mai cu seamă în tir, trupele ruse sunt inferioare celor japoneze. Și artileria rusă e inferioară, nu numai din punct de vedere al materialului și al numărului tunurilor, dar și al iscusinței tunarilor, al exactității tirului. Cele mai mari greșeli însă, atât la Kiulenceng cât și la Kinciu le-au făcut, din partea Rușilor, șefii. La 1 Maiu generalul Sassulic-

și-a așezat aripa stângă lângă fluviul Aiho, de spre care trebuia să știe că poate fi trecut, și cu toate că avea la îndemână numeroase polcuri de cazaci, a lăsat trecătorile nepăzite, astfel că a fost înconjurat subit și a ajuns între două focuri. La Kinciu generalul comandant rus a întârziat să ia poziție și pe dealul Sampson de lângă aripa întâiu rusească; dealul acesta are o înălțime de 735 metri și domină întreg terenul din împrejurime. În momentul când Japonezii au profitat de această întârziere și au ocupat dealul, poziția Rușilor nu mai putea fi menținută și vitejia cu care au apărut încă destul timp un punct pierdut, merită cu atât mai mare admirațiune.

De altminterlea, lipsa de șefi talentați în actuala armată rusă nu trebuie să surprindă. Rusia n'a avut nici-odată mari conducători de armată. Cei mai mari generali ai ei au fost oameni cari mergeau orbiș înainte. În războiul dela 1828 cu Turcia și în cel din Crimeea au făcut greșeli grosolane tactice și strategice, ear în războiul dela 1877-78 armata rusă dinaintea Plevnei ar fi fost pierdută fără intervenția Românilor sub regele Carol și fără sfaturile înțelepte ale germano-rusului Tottleben. Osman pașa nu era nici el beliduce, dar avea instinctul războinic al sâlbatecului, pe care trebuie să-l aibă și să-l cultive și națiunile civilizate câtă vreme nu se va împlini utopia păcii eterne. Se pare că Rușii și-au pierdut în cea mai mare parte instinctul războiului. Fatalistul „nicevo“ (nimic) stăpânește azi sufletul poporului rus.

Acestea sunt cauzele dezastrelor suferite. Dar mai sunt și alte motive pentru explicarea lor. Ele trebuie căutate în sistemul dominant, în oligarchia aristocrato-biurocrată sub care geme poporul, în favoritism și protecționism. Rădăcina întregii nenorociri care a isbit pe Rusia în acest războiu stă în Port-Arthur. Cine altul decât Alexeief, favoritul vechei Curți, e de vină că războiul cu Japonia a devenit inevitabil, și cine altul decât guvernatorul amiral e răspunzător că escadra rusă a fost atacată pe când dormia în pace și avariata astfel încât acum nu mai poate intra în acțiune?

Și azi același Alexieief exercită drepturile de șef controlator al comandantului suprem al armatei, generalul Kuropatkin.

În fața acestei stări de lucruri, se naște întrebarea dacă mai este cu putință o îmbunătățire a situației militare pentru Ruși? După procedarea Japonezilor în lupta de Joși, se poate aștepta că pentru cucerirea Port-Arthurului ei se vor grăbi cu un atac violent și fără să se gândească la sacrificiile în oameni, vor lua cu asalt forturile. În astfel de împrejurări, nu e posibil ca Port-Arthurul să mai reziste mult și în nici un cas drapelul rus nu va fâlăi pe zidurile fortăreței când flota baltică va apare în apele ost-asiatice, ceea-ce nu se va întâmpla decât pe la începutul lui Septemvrie.

Pe teatrul de războiu din Mandciuria norocul va surîde Rușilor tot așa de puțin ca și la Yalu și în peninsula Kvantungului. „Militär-Wochenblatt“, din Berlin, evaluează numărul trupelor rusești, împreună cu întăririle ce vor fi pornite și cari nu vor sosi decât peste două luni pe teatrul de războiu, la 248.450 de oameni și 638 tunuri, pe când Japonezii deja acum dispun acolo de 226.500 soldați cu 780 tunuri.

## NOUȚĂȚI.

ARAD, 3 Iunie 1904.

— **Regele Carol nu merge la Abbazia.** Din Abbazia se comunică telegrafic, că regele Carol, care era așteptat acolo din zi în zi, a depeșat, că a renunțat la călătoria asta.

— **Nouă anchetă în afacerea legii învățământului.** S'a scris în unele ziare, că după terminarea anchetei convocată pentru discutarea reformei învățământului ministrul de culte va convoca o nouă anchetă mai restrânsă. După-cum se comunică ministrul de culte va invita la an-

cheta aceasta oameni de specialitate între alții pe directorii școlilor populare din provincă, ca să le asculte opiniile.

**In atențiunea ministrului Berzeviczy.** *In „Temesvári Hirlap“ din Timișoara aflăm o soluție foarte salutară a chestiei naționalităților, pe care nu putem să n-o recomandăm atențiunii ministrului Berzeviczy, ca material prețios, acum când se ocupă cu confecționarea reformei legii învățământului popular:*

1. Să ștergem pe vecinicie din corpul nostru de legi, legea naționalităților, pentru-că națiune și naționalitate sunt noțiuni sinonime și crează stat în stat. Nicăiri pe lume așa scandal nu s'a inarticulat în lege. Precum Regele Kálmán legea despre strigol „De strigiis questio fiat“ așa noi trebuie să ștergem legea despre naționalități din corpul nostru de legi. Legea aceasta dă putere și motive antagoniștilor noștri naționaliști de a învârti sensul legilor. Să închidem școlile naționalităților, ba chiar de e nevoie, cu școlile să ștergem și autonomiile lor pentru-că „Sallus republicae suprema lex esto“ 3. Sub titlul de naționalități să nu dăm nici o para subvenție de stat. 4. Indivizii după naștere de rasă străină, numai atunci să poată căpăta funcții de stat, dacă se declară pe sine cetățeni maghiari, dacă vorbesc ungurește și simțesc ungurește. 5. Cu naționalități pentru interese politice să nu pactăm. 6. Legile aduse în interesul instrucțiunii maghiare să le ducem la îndeplinire. *Și peste un an nici veste nu mai rămâne de naționalități în Ungaria.* In 48 națiunea maghiară a arătat că a fost mai tare de cât toate naționalitățile laolaltă. Azi e cu mult mai tare ca în 48 și pentru acest cuvânt singură vrea să fie domn în Ungaria și domnia nu vrea să și-o împartă cu diferitele rase din țară!

*Păcat că a rămas anonim autorul acestor șire, căci mâne poimâne sigur l-ar aștepta un portofoliu ministerial. Cel al cultelor bunăoară.*

**— Insultarea publică a contelui Lamsdorf.** Pe una dintre cele mai frecventate străzi ale Petersburgului s'a întâmplat Mercuri ziua la amiază un scandal senzațional. Ministrul de externe rus contele Lamsdorf, a fost atacat public de *prințul Dolgorucki*, fiul Țarului Alexandru II., născut din căsătorie morganatică. Ambii se dușmăneau deja de mai mult timp, ear de când contele Lamsdorf a ajuns în grația Țarului, mereu căuta ocaziune să supere pe prinț. Dolgorucki mai multe ori amenința pe ministru că-l va insulta public, până-ce în sfârșit și-a împlinit promisiunea. Când Miercuri contele Lamsdorf a eșit la plimbare, prințul Dolgorucki a pășit naintea ministrului insultându-l, în urma căreia ministrul a respins cu cuvinte energice la adresa prințului, care în urma asta a atacat pe contele, lovindu-l cu pumnul în față. Multimea care deja la primul schimb de cuvinte se adunase, s'a aruncat asupra prințului, care se pregătia să lovească de nou pe ministru. Intr'aceea au sosit la fața locului și polițiștii, cari au deținut pe prinț, și escortând pe ministru dela distanță până la poliție.

**— Himen.** Petru Aga și soția și George Miloș și soția anunță sârbarea cununiei fiilor lor *Victor cu Gizela*, care se va celebra Duminică în 23 Maiu (5 Iunie) 1904 la 4 ore d. m. în biserica gr.-or. din Bara.

Să fie într'un cias bun!

**— Ultima epistolă a lui Vereșciaghin.** Veduva celebrului pictor rus Vereșciaghin publică acum epistolele ultime a soțului său în ziarul „*Ruskina Viedomosti*“. Epistolele sunt datate de pe câmpul de război și prezentă în interesantă lumină planul de război rusesc. Una dintre aceste epistole are următorul cuprins, datată fiind dela 29 Martie:

— Sunt pe cale spre Mukden. Armata noastră de prezent este de 150.000 oameni, dar până vei primi șirele acestea ear se va ridica probabil și peste 200.000, de oare-ce zi de zi sosesc 3000 soldați peste Baical la Mukden. Statul maior ia ca sigur, că Japonezi în curînd vor năvăli în Manciuria și ne vor ataca. De aceea nu te mira, dacă vei prinde veste, că ne retragem. Planul că noi să năvălim acum în Corea este condamnat de ori ori-ce stratej, și și de Kuropatkin.

**— Ambasador german ofensat.** Ziarele germane din Berlin li-se telegrafează din New-York, următorul cas, care probabil va avea continuare și pe cale diplomatică. Ziarul „*New-York Journal*“ este informat din Washington, că ambasadorul german *br. Speck-Sternburg* mai de unăzi s'a înșinuat la ministrul de războiu al Statelor-Unite. Heast chiar atunci a conferat cu admiralul *Walter*, lăsând pe ambasador să aștepte timp lung afară. In sfârșit după multă așteptare a admis ambasadorul la ministru, dar nu între patru ochi, ci în prezența admiralului și a mai multor ziaristi, pe cari ministrul nu i-a provocat să părăsească sala la intrarea ambasadorului. „*New-York Journal*“ notează, că în Washington a produs penibilă impresiune această purtare a ministrului, care a tractat în felul acesta cu reprezentantul Germaniei.

**— Examen bun și — retragere.** — Ni-se scrie: Luni, în 10/23 Maiu s'a ținut în comune noastră Covășinț, examenul final la școala bravului nostru învățător veteran *Porfiriu Popescu*. La examen au luat parte: *Părintele Traian Terebenț* din Galșa, în calitate de inspector școlar tractual, *Alexiu Doboș*, inv. în Siria ca comisar consistorial. Aceștia ca persoane oficioase. Apoi ceilalți preoți și învățători și poporeni. Examenul a făcut bucurie tuturor, ceea-ce s'a constatat la fine, când atât inspectorul cât și comisarul au mulțumit în cuvinte calde învățătorului *Popescu*, acest adevărat „îndreptător al credinței și chipul blândetelor“, care și acum în al 42-lea an al învățătoriei s'a arătat atât de destoinic la sfârșitul carierei sale. Preotul Ioan Cure a mulțumit în numele comunei bravului învățător, descoperind celor prezenți intențiunea D-lui *Popescu* de a se retrage la binemeritul stat de pensiune. — După această descoperire să școală învățătorul *Alexiu Doboș* din Siria, și ca pe primul său învățător (*DI Popescu* a fost și în Siria), îl felicită atât ca fost elev cât și ca coleg. Ca fost elev îl numește „*Iubite Tată!*“ Tot publicul e emoționat până la lacrimi.

*DI Popescu* abia poate răspunde de lacrimi.

Dee ceriul, ca binemeritata pensiune să o folosească cu sănătate la mulți ani.

Felicitările noastre!

**— Bestialități gendarmerești.** Ni-se scrie din Roșia: In comuna noastră de două zile e stare de asediu. Gendarmeria face abus de paciența poporului blând din cale afară. Găsind niște carne de căprioară la doi oameni, i-au adus împreună cu alți 2 frați la comună, oamenii noștri s-au mărturisit fapta. Aceasta însă nu le-a fost destul gendarmilor și hai să meargă cu ei prin codru la fața locului. Oamenii auzind de tractarea umană (?) a gendarmilor s-au opus până odată cu capul. Ca la comandă se lăsară toți patru în genunchi înaintea gendarmilor și cerura să-i împuște. Fiind zi de sârbătoare se adunară la comună o mulțime de oameni cu afaceri ca de regulă și auzind ce se întâmplă poate și din curiositate, atunci gendarmii și aflară nod în papură c'ar fi bine să întărească patrula și până seara mai sosiră vr'o patru. Azi dimineața (1 Iunie) numai ne trezim că sunt de toți vr'o 15. Simțindu-se destul de tari au luat pe cei patru oameni și drumu cu ei să le arate locul unde au împușcat căprioara. Prin codru numai pielea lor va ști câte au răbdat. Reîntorcându-se la comună s'au pus de nou a isbi cu ei de păreți — lucru care ar scoate pe ori care om din sărite. Înțelegând tatăl celor 2 frați de afară că ce se întâmplă a căutat să le sară într'ajutor. Se zice că ar fi sărit la un gendarm care l-a strâpuns greu cu baioneta într'un picior. In strigătele de durere se strînsese mai mulți oameni, dar mai ales femei. Văzând voicosul sergent atâtea femei adunate, a dat ordin să se împrăstie mulțimea. Un fecior zise numai că ie ertat să stea pe stradă și deloc îl prinseră și îl frecară; tot așa făcură și cu mamă-sa. Nu peste mult apoi i-au luat dinainte și au plecat cu ei; ceea-ce puteau face mai demult să nu-i cheme și să nu terorizeze poporul.

Foarte frumos! Curat ev mediu.

**— Ziar boicotat.** Vestea despre asta vine din Strigoniu. Ziarul săptămânal „*Szabadság*“ ce apare acolo cauzează mare stricăciune societății, cum vestește un comunicat semioficios.

Din cauza asta primarul *Wimmer* la cererea alor 300 cetățeni a convocat o anchetă, unde s'a decis, boicottul ziarului, ear ofensele provenite din partea lui nu pot atinge pe nime. Afacerea asta va fi adusă pe tapet și în ședința reprezentanței și prezentată ministrului de interne ear la comitele suprem va fi delegată o deputație specială.

**— Anarhist maghiar în Belgia.** Din Bruxelles se telegrafează următoarele: In apropierea fabricii de stat de dinamită din Baylein a fost deținut un om, care voia să fure dinamită. Probabil este anarhist. S'a dovedit că știe ungurește, ear după-ce a fost ascultat, a fost transportat la Anvers.

**— Muzică ilustrată.** Această inovațiune în arta muzicală ne vine tot din America. D-na *Teresa Tosti*, cântăreață, va da la Washington un concert clasic „ilustrat“.

Iată cum se explică în program această idee nouă:

„Voind să schimbe atmosfera puțin sugestivă a sălilor de concert clasic, d-na *Tosti* a crezut că este bine să farmece și ochii spectatorului în timp ce-i încântă urechile. De aceea muzica va fi nu numai auzită, ci și văzută, și poezia pe care o cântă va fi ilustrată. Pe o pânză transparentă se va forma o delicată imagine, a cărei aparență melancolică, simplă, grandioasă sau plăcută, va fi în armonie cu leit-ul, și astfel sufletul va putea, cum zice poetul, ca liber „să se avînte pe aripile muzicii și să se oprească pe țermul infinitului“.

**— Defraudare în ministerul de războiu francez.** Din Paris se vestește, că acolo un oficer pus sub acuză a fost transportat în temnița militară *Mont Valerien*. „*Temps*“ pretinde a ști, că acel oficer se chiamă *D'austriche*, care era aplicat în ministerul de războiu. Causa deținerii a fost, că din cassa despărțământului II al ministerului a dispărut suma de 25.000 franci. Cum se anunță, această sumă a fost cheltuită de statul maior pentru cumpărarea de dovezi și mărturii în procesul lui *Dreyfuss*. Afacerea a produs mare senzație.

**— Epidemie de meningită cerebro-spinală.** De vre-o 2—3 luni bântuie la New-York epidemia de meningită cerebro-spinală. Ea atacă persoanele de toate vrstele, dar mai ales pe copii. Cauza pare necunoscută și vindecările sunt rare.

In 10 săptămâni epidemia aceasta a cauzat 436 decese la New-York, și proporția morților merge crescând. Ea atinge acum cifra de 94 pe săptămână.

Persoanele cari se vindecă, rămân totdeauna cu câte o infirmitate permanentă, ca orbirea, surzenia și chiar paralizia.

**— Roland din Berlin** e noua operă a lui *Leoncavallo*. Zilele trecute împăratul *Wilhelm al Germaniei* a primit pe celebrul compozitor, care i-a predat partitura noii sale opere.

Cu această ocaziune, suveranul a spus că *Leoncavallo* e cel mai mare compozitor liric al Italiei și a făgăduit că va asista la repetițiile operei „*Roland*“.

**— Durere de stomac.** *Sgârnciuri de stomac, catar greu de stomac*, la boale de stomac învechite și împotriva lipsei de apetit, mijloc sigur. *Purgativ sigur, inerția cronică a intestinului gros, la lipsa de scaun purgativ fără dureri*, este thea întăritoare de stomac „*Centauria*“ a farmacistului *Kossuth*.

Cutia de probă 1 cor. 20 fil.

Cutia mare . . . 2 cor. — —

In contra tusei, catarului (troahnă) răgușelei, flegmei și iritațiunigâtului este de un efect eminent, pastilele de pept »*Senega*«. Prețul 1 cor. Se pot căpăta în farmacia la »*Maria Fecioară*« a farmacistului *Kossuth Pál*, Arad, piața *Boros-Béni* Nr. 15.



## Economie.

Arad, 2 Iunie

**Cursuri economice.** Ast-an să țin pentru învățatori cursuri economice, începând din 15 Iulie până la 10 August la următoarele școli agronomice: Algyógy, Hódmezővásárhely, Jászberény, Nagyszentmiklós, Rimaszombat, Pápa și Csákvár (susținută de contele Eszterházi). La fiecare școală să primesc câte 20—20 învățatori, deci împreună 140. Cei primiți capătă 100 coroane ajutor pentru acoperirea tuturor cheltuielilor. Petițiile trebuie înaintate până la 31 Mai.

**Perderile căilor ferate ung. în urma grevei.** Pester Loyd publică statistică interesantă despre pierderile cauzate Statului prin greva dela căile ferate, luând drept bază datele statistice ale veniturilor din anul 1902. Conform acestei statistice au circulat în anul 1902: 1,126.905 trenuri, cam 3087 pe zi, prin urmare n'au putut comunica în cele 5 zile de grevă cam 15 000 trenuri. Cu totul au fost transportați în anul 1902: 52.781.000 călători, adică 144.602 pe zi și 34,093.000 tone de marfă adică 93.405 tone pe zi. În urma grevei n'au putut să călătorească peste 800.000 persoane și (în decursul unei săptămâni) circa 720.000 tone n'au putut fi transportate la timp. Veniturile căilor ferate pe zi s'au urcat la 160.900 coroane (pentru persoane) și 447.900 cor. (pentru transporturile de marfă). De aici rezultă, că pierderea suferită în urma încetării circulației persoanelor se cifrează la suma de 1 milion coroane și la transporturi de 3<sup>1</sup>/<sub>2</sub> milioane. De sine se înțelege, că aici nu sunt socotite pierderile mari, cauzate prin stricarea mărfurilor rămase pe drum și eventualele desdaunări, pe cari Statul va avea să le plătească pentru întârzierile suferite. Din o altă statistică a ministerului de comerț, care din incidentul ameliorării lefurilor a dispus să i-se facă un conspect al datorilor impiegaților, reiese că pe lefurile acestora s'a pus sechestru judecătoresc până la suma de 9,000.000 cor. Ear aceste 9,000.000 sechestrate înseamnă cel puțin 18 mil. datorii private și avansuri primite dela Stat.

**Boalele molipsitoare la dobitoace.** S'a dovedit, că boalele molipsitoare să lătesc între dobitoace astfel, că cele sănătoase vin în atingere cu dobitoace bolnave. Legea oprește cu cea mai mare asprime, ca să se pună împreună la un loc dobitoace sănătoase și bolnave; ba prescrie apriat, ca numai decât aveți să faceți arătare la primărie, dacă vi-s'a îmbolnăvit vre-un dobitoc. Tot așa trebuie făcut, când creapă un dobitoc, căci nime nu poate ști din ce pricină a perit.

În caz de îmbolnăvire, ori de izidirea dobitocului vine Dl veterinar, ale cărui îndrumări să le urmați punctual nu numai pentru-că legea așa prescrie, ci și în interesul vostru, ca să nu vă păgubiți, îmbolnăvindu-să și dobitoacele sănătoase. Să întâmplă, că la porunca primăriei dobitoacele bolnave, sau bănuite ca atari, vor fi ucise, ca lățirea boalei să fie împedecată. Legea în atare caz vă dă despăgubire. Jumătate din preț vi-se restituie, dacă dobitocul s'a găsit bolnav de ciurma vitelor, de boală de splină, de rîe ori de orbalț. Asemenea tot jumătate din prețul dobitocului se plătește,

dacă a suferit de răpciugă, ori numai a fost bănuț de bolnav de acest beteșug îngrozitor (la cat). Două părți din trei vi-se dau, dacă după secționare se ved numai semnele boalelor amintite; ear' prețul întreg, dacă s'a dovedit, că dobitocul n'a fost bolnav deloc. Și când să nimicesc nutrețele, ca să nu se lătească vre o boală molipsitoare, să plătește stăpânului prețul lor întreg.

Boala cea mai primejdioasă e aprinderea lipicioasă de plămâni, pentru a cărei stărpire foarte mult cheltuiește statul. Ucide fără cruțare dobitoacele bolnave de acest beteșug, sau numai bănuite de atari. Dacă la secționare s'a dovedit, că dobitocul într'adevăr a fost bolnav de aprindere lipicioasă de plămâni, să plătește 90% din preț; iar dacă a fost bănuț numai de molipsit, să plătește prețul întreg.

## Bibliografie.

A apărut: Cenușoacă, poveste populară de Botezan (Din lit. popor.) Edd. Libr. Ciureu Brașov, 1904. Prețul 16 fil.

A apărut: Cărțile Săteanului Român, Schițe din popor de George Stoica. Editura foii populare „Răvașul“. Prețul 10 bani.

Cărțile Săteanului Român, Păcatele noastre de Petru Suciu. Editura foii populare „Răvașul“. Prețul 15 bani.

A apărut și se află de vânzare în librăria Petru Simțion, Arad. Propise pentru scris la examene. Tipar elegant și frumos litografat. Prețul 100 buc. Cor. 160. Porto — 30 fil.

A apărut: „Cultura română“, revistă de pedagogie, științe și literă. Director: I. Găvănescul. 15 Aprilie v. 1904, anul I. Nr. 6 are următorul cuprins:

I. Găvănescul. Profesorii secundari și opinia publică. — Alex. Valeriu. Rostul liceului din Pomârta în dezvoltarea învățământului la noi. — N. I. Basilescu. Visele și tâlmăcirile lor populare.

Comunicări. Discuții. — I. Găvănescul. După operație... — N. D. Arbore. Ortografia în școala primară. — Mariu Demetrescu. În chestia materialului didactic. — N. Popescu-Movileanu. Gimnastica și excursiunile. — M. N. Pacu. Aprobarea cărților didactice.

Stiri. Ecouri. Diverse. — Regele Caro I în Academia Română. — Ortografia limbii române. — O conferință asupra Carmen Sylvei. — Al II-lea congres internațional de filosofie. — Presa ieșană despre domnul N. Iorga.

Recensii. Dr. I. Simonescu. Noțiuni de Zoologie, Botanică și Geologie. (Paul Bujor).

Redacția și administrația str. Toma Cosma Nr. 2 Iași.

## INSERTIUNI și RECLAME.

Stabiliment de Hydrotherapie.

### „Wällischhof.“

Stațiune de tren și poștă Brunn — Maria — Euzersdorf, 30 min. departe de Viena. 236

Arangiamet modern

(pe lângă hydrotherapie completă, băi electrice, de aer de soare, massage, electri-sare, gimnastică svedă etc).

Prețuri moderate

Cu prospecte și informațiuni mai detaliate stă la dispoziție direcțiunea și medicul stabilimentului: Dr. Marius Sturza.

Deschiderea băilor de sare și iod dela Albele situate lângă stațiunea Szerdahely Sos-fürdő 5 klm. dela Mercurea (Erd. Szerdahely) se va face în mod festiv Duminecă la 29 Maiu 1904 st. n.

Acele băi se potrivesc mai ales pentru boale cronice. reumatice, scrofuloze, anemice, boale de nervi, îndeosebi au aceste băi eminent efect vindecător la boalele de femei metrită cronică, endometrită, peri și parametrită, scurgeri, etc. ca și la resorpțiunea exundatelor după pleurită (aprindere de pelița coastei), pertyphiță (aprindere de infestinel gros).

Afară de aceea mărește poșta de mâncare.

Trenul la băi sosește de cătră Sibitu la orele 6 și 11 a. m. și 7 p. m. ear' de cătră Alvicz la 4 și 9 a. m. și 5 p. m.

Taxa de persoană tour și retour e de 40 bani; pentru copii jumătate.

Odăi mobilate la băi cu următoarele prețuri:

Din 15/V—15/VI cu 16 24 cor. lunar  
, 15/VI—15/VIII cu 24—32 cor. lun.  
, 15/VIII—15/IX cu 16—25 cor. lun.  
Serviciul și albituri de pat etc. cu 6 Cor. lunar mai mult.

### Taxa pentru scaldă

Bae rece în basin 20 bani  
, caldă de vară 80

Pentru copii prețul de jumătate.

Restaurant arangiat modern, mâncări bune băcătarie pentru bolnavi, beuturi alese serviciu prompt și prețuri moderate.

Analisa despre conținutul escelentelor substanță ale apei cât și alte informațiuni se pot cere dela subcrisul. 255

Ilie Floașiu

## A v i s.

Inprotocolându-se firma institutului nostru „Ciacovana“ institut de credit și economii societate pe acții în Ciacova, avem onoare a aduce la cunoștință On. public, cumcă institutul nostru și-a început activitatea în Ciacova cu datul de 9 Mai 1904 st. n.

Direcțiunea.

246 1—3

100 bucăți

de

## Propise de școală

cunoscută peste tot locul, costă una coroană, pe lângă trimiterea anticipativă a prețului plus porto poștal de 30 fileri expedițiunea se face franco sub legătură în blocuri tari pentru a fi scutite contra frângerii: Dela 100—750 bucăți francarea se face pentru 72 fileri. Cu rambursă spesele de expedițiune sunt cu mult mai mari.

Biuroul de administrațiune al lui  
**Ingusz I és Fla.**

Arad

207

# Bani

ca **imprumut pe amortisație cu**

**4%**

oferim prin Institutetele de bani de primul rang din Budapesta și străinătate până la  $\frac{3}{4}$  a valorii la I. și II. loc dela 15—65 ani.

**Credite personale!**

Preșilor, oficerilor, oficianților de stat și privați, comercianților, industriașilor se acordă imprumuturi cu și fără giranți dela 1—15 ani culant și discret.

Convertiri de bancă la debitorii private.

**MELLER LAJOS ÉS TÁRSAI**

Comisie de bancă.

**BUDAPEST, David-utca 15. (Firma improtocolată.)**

## Cruce sau stea dublă electro-magnetică

Patent Nr. 86967.

Nu e crucea Volta.

Nu e leac secret.

**vindecă și inviorează sub garanție.**

Aparatul acesta, vindecă și folosește contra durerilor de cap, urechi și dinți, migrene, neuralgie, impedecerea circulației sângelui, anemie, amuțeli, tinituri de ureche, bătăi de inimă, sgârșiri de inimă, astma, auzul greu, sgârșiri de stomac, lipsa poftei de mâncare, răceală la mâni și picioare, slăbirea peste tot, reuma, podagră ischias, udului în pat, influența, isomias, epilepsia, circula-



ția neregulată a sângelui și contra multor altor boale, care la tractare normală a medicului se vindecă prin electricitate. Inușirea acestui aparat este, că vindecă cu numai din timp în timp, ei introduce constant

în corpul omenesc binefăcătorul curent. când pe deoparte vindecă cu succes boalele aflate, care pe de altă parte e cel mai bun seut contra tuberculezilor.

Deosebită atențiune e a se da împrejurărei, că acest aparat vindecă boale vechi de 20 ani.

În cancelaria mea se află atestate incurse din toate părțile lumii, cari prețuiesc cu mulțumire invențiunea mea și ori-cine poate vedea aceste atestate. Pacientul, care în decurs de 45 zile nu se va vindeca prin aparatul meu, primește banii înapoi.

Unde ori-ce încercare s'a constatat zădarnică, rog a proba aparatul meu. Atrag atențiunea P. T. public asupra faptului, că aparatul meu nu poate fi confundat cu aparatul „Volta“, care atât în Germania, cât și în Austro-Ungaria a fost oficios oprit fiind nefolositor, pe când aparatul meu electro-magnetic prin deosebita-i putere vindecătoare, e în genere cunoscut, apreciat și răspândit.

Chiar și ieftinătatea estezordinară a crucei mele electro-magnetice o recomandă cu înțepire.

Prețul aparatului mare e Cor. 6.

folosibil la morburii învechite

Prețul aparatului mic e Cor. 4.

folosibil numai la copii și la femei de constituție foarte slabă.

Locul central principal de vânzare și espedare pentru țeară și străinătate e:

**Müller Albert, Budapesta, V., str. Vadász 42./K**  
colțul str. Kálmán.

## PUMPE DE VIN

reg. ung. priv. și țevi de gumi calitatea cea mai bună.

Din cilindrul pompei se scurge vinul până la cel din urmă strop, ear sâmburul de struguri, coaja și alte părți necurate se îndepărtează numai de cât, prin asta pompa nu se strică și nici vinul nu se poate strica. Pentru funcționarea pompei se dă o garanță pe 3 ani (reparație gratuită).

## PUMPE DE FOC

cu ventiluri rotunde. Pentru comane foarte potrivite, de oare-ce la întrebunțarea de apă nesipoasă ori murdară nu abzie sevicul. Pentru funcționarea regulată a mașinei se primește garanție pe 3 ani (reparare gratuită). Șurube potrivite unitare și țevi de cânepă din lăuntru căptușite cu gumi cu prețurile cele mai ieftine.

Fântâni cu țevile trebuincioase în preț de fabrică.

## HÖNIG OTTO

fabricator de pompe reg. ung. priv.

Arad, Rákóczy-uteza 27. sz.

Stropitori de vie se primesc spre reparare.

## Casa de modă p. dame și bărbați KOPETKO KÁROLY jun.

ARAD, Templom utca, palatul minorităților.

Recomand binevoitoarei atențiunii a M. O. preșimii depositul meu bogat asortat cu postavuri pentru reverenți, la care acestea se pot căpăta pentru preț echitabil cum n'a mai fost și în calitatea cea mai bună.

Casa de modă pentru dame și bărbați a lui

**KOPETKO KAROLY jun.**

ARAD, Templom utca, palatul minorităților.

Am onoarea a aduce la cunoștința m. on. public, că

1009 48—50

**am deschis**

Un atelier de tapiserie și înfrumusețare.

Ani îndelungați am lucrat în atelier de rangul întâi din Budapesta, Viena, Berlin, Brüssel și Paris, așa încât sunt în poziția plăcută de-a putea corespunde tuturor esigențelor moderne.

Primește tot felul de lucrări de brânză asta dela cele mai simple până la cele mai elegante, pe lângă prețuri moderate.

Primește estin mobilarea de locuințe în loc și provincă. La mutări primește transportul mobilelor, precum și repararea și renovarea de mobile și mese de biliard, pe lângă prețuri estine.

**Reiner I. Gyula,**

tapisier și împodobitor.

Cel mai estin isvor de cumpărare în una din cele mai mari prăvălii de  
**Oroloage și giuvaricale**

din Arad.

1005 160—

Pentru prețuri ne mai pomenite se pot căpăta la

## Deutsch Izidor,

clasonnicar și juvaergiu

Arad, strada Templom,  
(Palatul minorităților).

Oroloage de aur p. bărbați dela 18 fl. în sus

„ „ „ dame „ 12 „ „ „

„ argint „ bărbați „ 5 „ „ „

„ „ „ dame „ 6 „ „ „

„ oțel și nikel „ 2 „ „ „

Wecker „ 1'50 „ „ „

Oroloage cu pendulă în rate pe lângă aceleași prețuri. Primește și schimb obiecte de lux, cumpără pe lângă prețul cel mai înalt posibil, aur și argint călcat.

Cel mai preferit, mai bun mijloc de colorare a părului e

## MELANOGENE

in culoare neagră și brună.

Cu preparatul acesta escelent și nevinovat, păr barbă, mustăți în cinci minute se pot colora în negru ori brunet. Coloarea e constantă și nu se poate osebi de culoarea naturală, nici cu săpun, nici apă caldă, nu se șterge și nu murdărește.

E nesticăcios și modul de folosire foarte simplu.

Prețul 2 cor. 80 fl. 244

Orî-ce păr cărunt își recapătă culoarea naturală prin folosirea preparatului

## Hair Regenerator alui Földes

Acesta nu e farbă, ci un preparat care redă frumuseța naturală a părului. Astfel părul blond devine iar blond, cel brun-brun, cel negru-negru. Prețul 2 cor.

## Pentru a face părul blond.

Preparatul acesta, în câteva minute putem prefăce ori-ce păr în culoare atât de plăcută, aurie, în culoarea căneșii, ori cenușie, ori în vre-o altă culoare blondă, fără a staca părul. — Prețul sticlă mică 1 cor., sticlă mare 2 cor. Rugăm a fi cu atenție la marcă.

## G. FÖLDES KELEMEN

FARMACIA ȘI LABORATORIUL CHIMIC, ARAD.

Telefon Nr. 111.

Coasa de oțel „Bur“ este cea mai bună pe lume  
ai cărei unici liferanți pentru întregul continent și pentru America sunt  
**Winkler és Grauer, Kőbánya 34,**

la cari e a se adresa ori ce corespondență privitoare la coase.

Coasa de oțel „Bur“ taie admirabil!

500 coroane plătesc, celui ce este în stare să ne arate o coasă de oțel „Bur“ veritabilă ca proveniență din altă fabrică.

1000 coroane plătesc celui ce ne poate arăta dintre 100 coase de oțel „Bur“ două rele.

Coasa de oțel „Bur“ numai atunci este veritabilă, dacă pe mâner poartă gravată inscripția aceasta: *W. G. Kőbánya*, iar pe latul ei este tipăriă marca firmei cum arată figura asta: 190 5—20



Preț-curent ilustrat și gratuit.

Facem atent pe ori cine în interesul său propriu, de a se păzi de marfă de imitațiune. Coasa „Bur“ satisface pretențiunii ori-cărui econom în modul cel mai perfect.

Acest favor are a-l mulțami coasa de oțel „Bur“ singur ascuțitului său admirabil, nici prea tare, nici prea moale. Mai ales pentru aceea este coasa „Bur“ corespuzătoare, pentru-că are simcea și gramaz tare, ear ascuțitul foarte subțire. Mulți economi s'rică și cea mai bună coasă, prin faptul că nu știu să o bată. Asta însă pe lângă toată nedibăcia economului este eschiză la coasa „Bur“, de oare-ce firma noastră trimite coasa bătută și probată. Pentru fie-care bucată se primește garanță, iar care nu corespuză achimbăm pentru alta, însă mărturisim din experiență, că între 1000 coase nu e nici una rea.

### Prețurile coasei de oțel „Bur“

60	70	75	80	85	90	95	100	110	120 cm. lungă
1-80	2-10	2-20	2-30	2-40	2-70	2-80	2-90	3-20	3-60 Cor.

La comande de 5 bucăți supoartă spesele postale; la comande de 10 bucăți fabrica nu numai că supoartă spesele postale, dar dă o coasă în dar, ear la comande de 20 bucăți, fabrica de lângă suor-tarea speșelor postale și trimiterea a două coase, trimite și două tablouri frumoase din timpul reșoiului buru-anglez. Cutea „Bur“ la coasa de oțel „Bur“ 1 coroană. O cute „Amurgau“ bucată 30 fl. Aparat pentru baterea coasei (nicovală și ciocan) 1 cor. 90 fl. Noutate! Teacă potrivită p. coasă năr cu cheie cu tot 30 fl. 10 buc. 2 60 cor

## P. T.

Am onorul a Vă face cunoscut, că în urma extinselor mele legături sunt în stare de a mijoci împrumuturi (amortisări pe lângă interese) de 4.3%, 4.5% și 5%

cu plătire pe

# 15, 20, 25, 30, 40 și 50 ani

pe posesiuni mai mari sau mai mici și pe case de chirie dela oraș cari împrumuturi sunt a se plăti în rate de jumătate an; în rate se cuprinde capital și interese.

Sunt în legătură continuă atât cu institutele de bant din provincia, precum și cu toate cele din Budapesta prin ce sunt în stare a mijloci împrumuturile foarte ieftin și în timp scurt, precum și de a le plăti fără ori-ce detragere.

Spese preventive nu sunt, honorarul meu după toameală să plătește ulterior, atestatele cu spese nu sunt de lipsă, numai extrasul autentic al cărții funduale și coala de cataster se recere; servese prompt în ori-ce direcțiune cu deslușire.

Provocându-mă tot odată la lucrul cunoscut de toți, că în anii din urmă interesele împrumuturilor amortisaționale au scăzut foarte, mai ales le stă în interes celor-ce au îngreioate imobilele cu împrumuturi vechi scumpe, că acestea să le schimbe cu împrumuturi nouă ieftine, cu atât mai tare că trecând cu vederea chiar, că aceste împrumuturi prin convertire să fac fără timbru și taxă, cu așa de mari avantaje, încât solvirile anuale aduc o economie considerabilă; notez că aceste avantaje le dovedesc numerice tuturor stimaților mei clienți, cari se adresează la mine.

Atrăgându-vă atențiunea asupra celor de sus, Vă rog tot odată, ca la cas de lipsă să Vă folosiți de mijlocirea mea, când P. T. D.-Voastră Vă veți convinge, că din împrumuturile câștigate prompt veți avea avantajii foarte însemnate.

Rog a se aduce extrasul cărții funduale.

Cu deosebită stimă:

## HERZOG SÁNDOR

ARAD, Strada Weitzer János (Templom) Nr. 15, ușa 7.

# Bani!

**Intreprinderea pentru exoperarea de credit fonciar exoperează  
timpul cel mai scurt**

## Împrumuturi

pe lângă condițiunile cele mai culante pe seama

## Funcționarilor

de stat, comitatensi, orășenesti și de tren, profesorilor, oficerilor, și ori-cărui pensionat fost  
funcțiune se acoarda împrumutul cel mai mare posibil pe lângă amortisațiune de **10, 12, 15,  
20 ani cu 7% fără cambiu, și numai pe obligațiune.**

## Conspic

despre împrumuturile cari se pot da:

funcționarilor cu salariu de 1800 coroane pot căpăta circa 1500 coroane.			
" " " " 2000	" " " "	3000	"
" " " " 2200	" " " "	4000	"
" " " " 2400	" " " "	6000	"
" " " " 2600	" " " "	6500	"
" " " " 2800	" " " "	6800	"
" " " " 3000	" " " "	7000	"
" " " " 4000	" " " "	10000	"
" " " " 5000	" " " "	12000	"
" " " " 6000	" " " "	14000	"

În epistolele de recercare este a se scrie apriat: condițiunea (starea), salariu și ani împliniți în serviciu. Astfel de împrumuturi se liquidează în 14—20 zile. — De asemenea se liquidează pe seama clienților demni de credit împrumuturi dela 500 cor. până la cel mai mare

## Împrumut de cambiu

pe lângă amortizație dela 1—5 ani, ori pe lângă replătire lunară ori trimestrală.

Liquidăm împrumuturi ipotecare până la 60—70% a valorii cu 3½ și 4% pe moșii și case mai mari chirie din provincie. La epistolele de recercare e a se aclude conspict despre venitul dela chirie și extrasul de pe ea funduală (la case); coala catastrală și extrasul cărții funduare (la moșii).

În ori-ce afacere de împrumut dau deslușirile necesare gratuit. La recercări epistolare este a se aclude și timbru pentru răs

Adresa:

# CZIGLER SÁNDOR

Intreprindere de exoperare de împrumuturi fonciare.

**BUDAPESTA, VIII, Rákóczi-utca 2. szám.**

Membrul „Federațiunii regnicolare a exoperatorilor de bani și imobile.

FIRMA ÎMPROTOCOLATA.

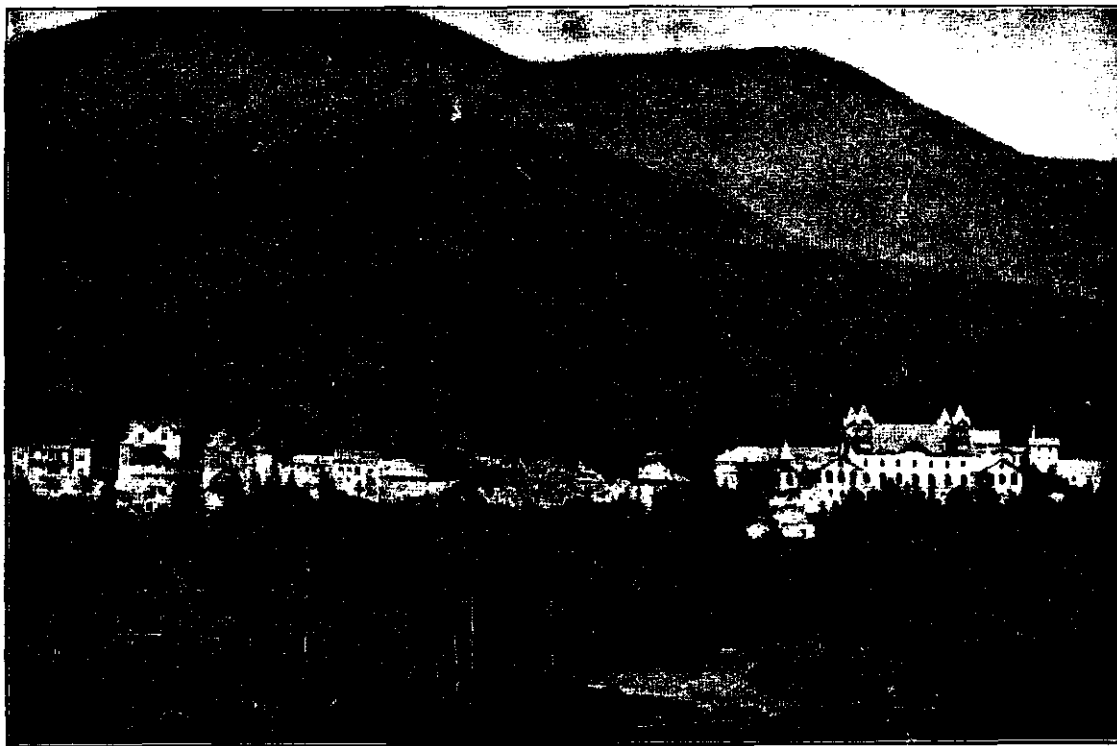


**B A I A  
TUȘNAD**  
(TUSNAD-FÜRDÖ)

Comit.: Csik  
TRANSILVANIA

Stațiune de poștă,  
telegraf și linie  
ferată, (tren.)

Sesonul: dela  
1 Iunie până în  
30 Septembrie.



Perspectiva băii Tușnad.

**Mărgăritarul  
Transilvaniei**

pe valea admirabilă  
a Oltului  
la o înălțime de  
165 m. peste  
nivelul mării.



**Aspectul stațiunii balneare a Tușnadului.**

Abundant în darurile naturii, Tușnadul a devenit încântător și renumit; aci să satisfac astăzi pe deplin toate pretențiile lumii culte în orî ce privesc. Regiunea muntoasă a stațiunii are o climă dulce, moderată și uniformă. Gradul cel mai redus de căldură, ce s'a constatat a fost: - 15 C., eară cel mai ridicat a fost: 25° C. Peste întreg ținutul băiei, să estinde un plăcut și înviorător miros al pădurilor de brad, cari o încungiură din toate părțile. De vânturi, curenți și praf, este absolut scutită.

Considerând însușirile speciale climatice, precum și poziția înaltă a acestei stațiuni balneare, putem afirma, că Tușnadul, sub raportul climei lui subalpine, trece de un loc de cură vrednic de cel mai bun renume.

În stațiunea balneară a Tușnadului, se află șapte izvoare, dintre cari trei se folosesc pentru cură de beut, eară celelalte patru alimentează băile, cu apa necesară, pentru diferitele cure.

Analisa chimică a apelor minerale din Tușnad, a stabilit-o în anul 1900 dl dr. Iosif Nurcian, chemist analizător regesc, în modul următor:

	Fântâna principală	Izvorul Rudolf	Izvorul Micuș
	la 1000 grame de apă.		
Hydrocarbonat de natriu . . . . . NaHCO <sub>3</sub>	2.4583	—	0.1097
Clorhid de natriu . . . . . NaCl	—	3.2321	0.4282
Hydrocarbonat de calciu . . . . . Ca(HCO <sub>3</sub> ) <sub>2</sub>	1.2852	1.1708	0.2488
Hydrocarbonat de magnezie . . . . . Mg(HCO <sub>3</sub> ) <sub>2</sub>	0.8497	0.3948	0.1412
Hydrocarbonat de calciu . . . . . LiHCO <sub>3</sub>	0.5102	—	—
Clorid de calciu . . . . . KCl	0.2800	0.5291	0.1802
Hydrocarbonat de fer . . . . . Fe(HCO <sub>3</sub> ) <sub>2</sub>	0.0359	0.0858	0.1252
Hydrocarbonat de lithiu . . . . . LiHCO <sub>3</sub>	0.0116	—	—
Clorhid de lithiu . . . . . LiCl	—	0.0057	0.0048
Bromid de lithiu . . . . . LiBr	—	0.0006	—
Jodid de lithiu . . . . . LiJ	—	0.0001	—
Hydrocarbonat de strontiu . . . . . Sr(HCO <sub>3</sub> ) <sub>2</sub>	0.0016	—	—
Sulfat de strontiu . . . . . SrSO <sub>4</sub>	0.0099	0.0118	urme
Sulfat de calciu . . . . . CaSO <sub>4</sub>	—	0.0019	0.0116
Hydroxyd de aluminiu . . . . . Al(OH) <sub>3</sub>	0.0020	0.0026	0.0014
Pioxid de siliciu . . . . . SiO <sub>2</sub>	0.0654	0.1012	0.0984
Oxid carbonic liber . . . . . CO <sub>2</sub>	1.3515	0.9645	1.5909
Suma corpurilor dizolvate . . . . .	6.8613	6.5010	2.9804

Factorii și procedurile de cură. Pentru cura de beut se întrebuințează apa minerală din fântâna principală, din izvoarele «Mikes și Rudolf», conform ordinațiunii medicale. Băile se iau în stabilimentul «Rudolf,»



care are apă feruginoasă, cu sare (sare de bucătărie în abundență), în basenuri mari, de felul celor de înotat, și în stabilimentul «Ștefania», cu apă bogată în acid carbonic și fer (cu acid carbonic liber), în basenuri și vane de tot felul, unde se găsesc și băi de nomol și brad. Se află Hydrotherapie modern întogmită, să aplică diferite proceduri de hydrotherapie, massagiu, proceduri mecanoterapice sub conducerea medicului băilor. Se poate face și cură de lapte, covășeală și kefir; cure de îngrășare și slăbire; se conduc metode pentru vindecarea dietetică a boalei de zahăr și reumatism, cure de terrain după Quertel.

**Indicațiuni.** Afecțiuni ale organelor respiratoare, cu deosebire catare laringeale și tracheale, bronchite, stadiul inițial al tuberculozei pulmonare, emfisema; catare cronice, gastrice și intestinale; atonie, calculi biliari, emproide, chlorosă, catare uterine, leucorhee, exindate para și perimetritice, nefrite și cistite cronice, apoi: scrofuloasă, rachitism, afecțiuni ale sistemului nervos, precum neurastenie, isterie, neuralgii, insomnie, palpițiuni nervoase, cure pentru reconvalescenți ș. a.

### Despre locuințe și mâncare.

În hoteluri și vile private stau la dispoziția oaspeților circa 650 odăi, uscate și bine mobilate. Chiria pe zi variază între 2—8 coroane. Pe sezonul întreg costă o locuință — subînțelegându-se și așternutul 100—400 coroane. Serviciul face 40 fileri pe zi. În pensioane și restaurante se poate mânca eftin și bine, după lista de bucate sau cu abonament. Pentru izraetiți, cari se țin strict de prescripțiile lor rituale, este restaurant separat ritual. Atât prețurile din listele de bucate, cât și mâncările din punct de vedere sanitar — se controlează de factorii competenți.

### Distrații, petreceri și excursiuni.

Pe promenada din centrul Tușnadului dela oarele 8—10, eară dinaintea cofetăriei de pe promenada ce duce în pălure, dela oarele 4—6, concertează zilnic musica de lăutari. În sala de dans a salonului de cură se arangează de două ori pe săptămână petreceri de dans. Mai stau la dispoziția oaspeților în salonul de cură, sala de lectură cu numeroase foi politice și literare, sala de piano și cafeneaua, în pădure sunt două jocuri de tennis, popice. În lacul Tușnadului se poate pescui și luntri.

Pentru distracția oaspeților arangează direcțiunea stațiunei balneare și excursiuni la lacul renumit: «Sfânta-Anna», la peștera de pucioasă din «Bálványos» și la băile din «Malnaș.»

**Taxa de cură și de musică:** a) Pentru răstimp de 8 zile plătește fie-care oaspe 80 de fileri pe zi, eară copii dela 12 ani mai în jos 40 de fileri, o familie 2 coroane. Ziua sosirei nu se compută. Tariful acesta se aplică în cazul când cineva nu petrece mai mult ca 8 zile în localitățile băiei, altcum: b) fie-care oaspe e obligat a plăti taxa de sezon, care face 12 coroane pentru persoane mari, pentru copii — dacă nu au încă etatea de 12 ani — 4 coroane. Taxa pentru sezon, de o familie — fără considerare la numărul copiilor — face 40 coroane, c) copii sub 2 ani, precum și servitorii angajați — având caet de serviciu, sunt scutiți de ori-ce taxe.

### Favoruri valabile pentru timpul de înainte și după sezonul principal.

Dela 1 Iunie, până la 30 Iunie și dela 20 August până la 30 Septembrie st. n. — va să zică înainte și după sezonul principal, oaspeții se bucură de următoarele favoruri:

1. **Taxa de cură și musică:** Pentru un răstimp de 8 zile, pentru o persoană 40 fileri, pentru copii de sub 12 ani 20 fileri, eară pentru o familie o coroană pe zi. a) pentru mai mult ca 8 zile plătesc oaspeții de persoană 6 coroane, copii sub 12 ani 2 coroane.

Biletele luate conform taxei arătate sub a) au valoare fără ori-ce alt adaus, pe sezonul întreg.

2. **Locuința:** În aceste răstimpuri — înainte și după sezonul principal — se pot căpăta locuințe neescepționabile cu o reducere dela prețul obicinuit — 25—50%.

**Mâncarea:** În restaurante — pe durata de mai sus de asemenea se fac reduceri de preț — de 20%. Cu informațiuni speciale și în detail servește cu plăcere Directorul, eară în ce privește feluritele cure, dă deslușiri medicul stațiunei balneare.

Baia Tușnad. (Tusnád-fürdő.)

directorul:  
**Géza Albertini.**

medicul:  
**Dr. Ioan Safranec.**

